

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

ETNOGRAFINĖS LIETUVOS SIENOS – Petras Maksimavičius	3
GERA ŽINIA – „RAIL BALTICA“ GALI APLENKTI PUNSKĄ – „ Aušros “ inf.	5

MŪSŲ INTERVIU

SVARBU VISA, KAS STIPRINA LIETUVYBĘ IR GERINA LIETUVOS IR LENKIJOS SANTYKIUS – Irena Gasperavičiūtė	6
---	---

KULTŪROS BARUOSE

MŪSŲ KRAŠTO IR LIETUVOS TAUTODAILININKIŲ DARBAI PARODOJE MARIJAMPOLĖJE – Nastutė Sidarienė	9
SEINŲ ŠOKIŲ GRUPĖ „SEINA“ ČEKIJOJE IR AUSTRIJOJE – Dalia Astrauskienė	10
SELŲ SALOJE – Dalia Astrauskienė	16

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

MINĖTUVĖS PUNSKĖ	12
MINĖTUVĖS SEINUOSE	14
JONĄ GRIGUTĮ PRISIMINUS – Jurgita Stankauskaitė	17

IŠ MŪSŲ PRAEITIES

IŠNYKĘ IR NYKSTANTYS KAIMAI	20
VAIKAI NETURĖJĘ TĖVIŠKĖS – kun. Kęstutis Žemaitis	21

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Kelias į anapus (Valdo Žilionio nuotr.)

Berznyke palaidotų Lietuvos karių kapai (Makso Labučio nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel. / faks. 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistas, korektorius Kazys Linka
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2019-11-12

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

RUCH S.A. vykdoma prenumerata
Spausdinto leidinio prenumeratą galima užsakyti
tiesiogiai interneto tinklapyje www.prenumerata.
ruch.com.pl. Kilus klausimų, prašom rašyti el. p.
adresu prenumerata@ruch.com.pl arba skambinti
„RUCH“ Klientų aptarnavimo centrui tel. 22 693
70 00 arba 801 800 803 (darbo dienomis 7–17 val.).
Skambučio kaina pagal operatoriaus tarifus.

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw
Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą iš dalies remia
Spaudos, radijo ir tele-
vizijos rėmimo fondas
(7000 eurų parama).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Lapkritis. Pats nemėgstamiausias mėnuo. Orai atšąla, dienos trumpėja, tamsu, nyku. Keičiasi ir gyvensena – daugiau sėdima namie prie šilto židinio. Tačiau toks metų laikas leidžia daugiau susikaupti ar mėgstamą knygą paskaityti. Matyt, ne atsitiktinai Vėlinės irgi lapkritį. Prisimename išėjusius mums artimus žmones, lankome juos, uždegame žvakelę – amžinosios šviesos ir vilties simbolį.

Su populiariąja kultūra ir į mūsų papročius ima skverbtis Visų šventųjų išvakarėse švenčiamas Helovinas. Kaip bebūtų, globalizacija daro savo, o Jungtinių Amerikos Valstijų ar Jungtinės Karalystės kultūra stipriai veikia ne tik Vakarų Europos šalis, bet ir visą pasaulį. Nenuostabu, kad ir čia mūsų vaikai bando persirenginėti ar skobti moliūgus. Globalizacijos sąlygomis tokie reiškiniai neišvengiami. Juk pasaulis tapęs visiškai mažas – kasdien gali matyti, ką veikia kitame žemynė gyvenantys žmonės. O kuo masiškesnis paprotys, tuo labiau užkrečiamas. Tad Punske ar Seinuose spalio 31 d. matyti degančius moliūgus ar pirkti saldainius, puoštus Helovino kaukėmis, jau nieko nestebina. Tačiau mane vis tiek kažkiek liūdina tai, kad keičiasi mūsų tradiciškai išgyventa šventės nuotaika, nes amerikietiškos šventės ir nuotaika, ir išraiška iš esmės kita nei mums įprasta Visų šventųjų ir Vėlinių dieną. Smagu, kad mūsų krašte prigiję Vėlinių koncertai, kuriuose minimi tais metais iškeliaavę žmonės. Tai taip pat gera proga pasiklausyti poezijos – o užsibėgioję ir pasiklydę kasdienybės rutinoje retai kas ir retai kada į rankas pasiimame poezijos rinkinėlį. Manau, kad lapkritį ypač verta pasigėrėti, kad turime savo švenčių. Gal dar nepradanginsime jų...

Etnografinės Lietuvos sienos

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Antanas Smetona straipsnyje „Lietuvos etnografinės ribos“ (1914 m.) rašė: „(...) Istorinė Lietuva, tiek tautų jungusi vienon valstybėn, dingo ir jau nebegrįš. Tačiau praeitis mums brangi, iš jos visko braukti negalime ir neprivalome. Ypač brangi mums praeitis, kiek atspindi joje lietuvių dvasia ir materialinė kultūra. Šiandien mums terūpi, kiek lietuviai išlaikytų tą savo kultūrą ir išplėstų ją tiek, kiek leidžia susidėjusios dabartinės aplinkybės. Todėl kalbėdami apie Lietuvą mename savo kraštą, apgyvendintą daugiausia lietuvių. Negriebkime to, kas yra svetima, bet ir nenorime paleisti to, kas yra, buvo ir turi būti mūsų. Netykokime nieko iš savo kaimynų, tik vis dėlto negalime perleisti jiems, kas mūsų paveldėta iš senų senovės.“

Šiame straipsnyje nerasysiu apie A. Smetoną ir apie tai, kaip jis įsivaizdavo atgimstančią Lietuvos valstybę. Nors A. Smetonos pradėti svarstymai, kaip turėtų atrodyti atkurtos Lietuvos sienos, buvo reikšmingi ir, matyt, paskatino plačiau apie tai diskutuoti prasidedant Pirmajam pasauliniam karui. Rašysiu apie kito, netoli Punsko, Kušliškių kaime (Kalvarijos sav.) gimusio, iškilaus lietuvių Petro Klimo pasiūlytą koncepciją, kurią vėliau rėmėsi Lietuvos diplomatai ir derybininkai, siekdami, kad visos Lietuvos etninės žemės būtų sujungtos į vieną valstybinį organizmą.

1916 m. pasirodė dr. Petro Klimo leidinys „Lietuva, jos gyventojai

ir sienos“. Jame aptarta, iš kokių to meto gubernijų galima suformuoti Lietuvos valstybę. Svarstyta, kad Lietuvą galėtų sudaryti Vilniaus, Kauno, Suvalkų (be Augustavo apskrities), Gardino, dalis Kuršo (Alūkstos apygarda) gubernijos. Valstybė būtų 110 tūkst. kv. km, joje gyventų apie 3,3 mln. žmonių, kurių 82,5 proc. būtų lietuviai, 13 proc. žydai.

Apie Lietuvos diplomata P. Petrą Klimą rašiau 2017 m. 15–16 „Aušros“ numeryje (Petras Klimas ir Seinų klausimas). Tada akcentavau P. Klimo kai kuriuos biografijos momentus ir kaip jo veikla buvo susijusi su Seinų krašto likimu. Todėl nebe kartosiu minėtame straipsnyje pateiktos informacijos. Šį kartą noriu labiau skaitytojams pristatyti, kaip P. Klimas įsivaizdavo Lietuvos sienas po valstybės atkūrimo.

Kad geriau būtų suprasti, noriu trumpai priminti, kad P. Klimas buvo Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, diplomatas, užsienio reikalų viceministras, „Lietuvos aidas“ pirmasis redaktorius, istorikas, teisininkas, lietuvių kalbos ir literatūros vadovėlių autorius. Mokėjo rusų, lenkų, vokiečių, prancūzų, italų, lotynų kalbas, skaitė angliškai. P. Klimas daug prisidėjo prie Lietuvos politinio ir kultūrinio gyvenimo kaitos Pirmojo pasaulinio karo pabaigoje ir tarpukariu. 1919 m. dalyvavo Paryžiaus taikos konferencijoje, buvo lietuvių delegacijos sekretorius. Eidamas minėtas pareigas stengėsi, kad teritorijos, kuriose

PETRAS KLIMAS

Lietuva, jos gyventojai ir sienos

turėjo savąją valstybingumo istoriją, ją reikėjo tik aktualizuoti ir naujus siekius sukonkretinti, iš idėjų erdvės perkelti į aiškų žemėlapi, parodant siekiamos valstybės ribas. Šio uždavinio ir ėmėsi P. Klimas. Visus savo apmąstymus ir anksčiau paskelbtus mokslininkų tyrimus, statistinius duomenis apibendrino studijoje „Lietuva, jos gyventojai ir sienos“.

Plačiau neaptarinėsiu, kaip gimė knygos sumanymas ir kokios tarp Vilniaus lietuvių inteligentų vyko diskusijos dėl informacijos apie Lietuvos valstybės atkūrimą platinimo būdus. Tam reikėtų skirti nemažai „Aušros“ puslapių. Pridursiu tik, kad sudėtingą darbą – parengti pažintinę knygą apie Lietuvą – Vilniaus lietuviai politikai patikėjo vos 25 metų amžiaus Maskvos universiteto Teisės fakulteto absolventui P. Klimui.

„Lietuva, jos gyventojai ir sienos“ – pirmasis išsamus darbas, kuriame visapusiškai išnagrinėta modernios Lietuvos valstybės sienų nustatymo problema. P. Klimas,

rašydamas studiją, išnagrinėjo daugybę šaltinių ir mokslinių darbų, surinko statistinius duomenis ir jų pagrindu pateikė savąją interpretaciją. P. Klimas nesirėmė tradiciniu istoriniu principu, pagal kurį Lietuvos valstybė turėtų orientuotis į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) paveldą. Autorius konstravo valstybės sienas, visuomenės saitais pasirinkdamas jos daugumos vartojamą lietuvių kalbą ir išpažįstamas Romos popiežiui pavaldžias katalikų ir unitų religijas. „(...) *Per amžių amžius ryškiausia tautų skirtumo žymė yra buvusi jų kalba*“ – sakydavo Klimas. Jis neskaitino pretenduoti į tas LDK žemes, kurioms lietuvių kalba, kultūra ir Romos arba Rytų katalikų religija buvo svetima. Brėždamas rytinę sieną Nemuno vingiu ir į Lietuvos teritoriją įtraukdamas Gardiną, autorius vadovavosi dar ir ekonominiais

interesai. Tačiau etnografinis ir religinis principas buvo svarbiausias. Taigi teritorija, kurioje dominavo lietuviškai kalbantys žmonės (su nedidelėmis išimtimis), pasak jo, turėjo būti atkuriamos valstybės dalis.

Taigi P. Klimas pasiūlė Lietuvos valstybės ribas nustatyti vadovaujantis statistiniais ir geografiniais duomenimis, žiniomis apie gyventojų kilmę, XX a. pradžioje vartotą kalbą ir išpažįstamą tikybą. Jis pasitelkė keletą XIX a. paskelbtų statistikos rinkinių, atspindėjusių Lietuvos gyventojų tautinės sudėties kaitą. Naudojosi Rusijos imperijoje vykusių surašymų medžiaga, lietuvių ir lenkų gyvenamųjų teritorijų klausimui svarbiais statistikos ir socialinės geografijos šaltiniais, etnografiniais atlasais. Ši studija, pagrindžianti būsimos valstybės sienas, P. Klimą iškėlė į vertinamų istorikų gretas.

1918 m. liepos 12 d. sudaryta Lietuvos Tarybos Valstybės ribų komisija. P. Klimas tapo jos nariu ir netrukus komisijos vardu pristatė valstybės sienų projektą. Taryba parengė memorandumą okupacinei valdžiai, kuriuo siekė, kad Lietuvai būtų perduota „*Palangos sritis, Aknystos kyšulio dalis, Alūkstos sritis, Lydos ir Gardino apskritys, Augustavo ir Suvalkų sritis, sieną nustatant palei mozūrų etninės grupės gyvenamas teritorijas*“. Taip pat siekta susitarimo su Vokietija dėl Mažosios Lietuvos apskričių prijungimo prie Lietuvos. Pasak P. Klimo, reikėjo taip pat siekti išlaikyti istorinę sieną su Lenkija. Jis dalyvavo daugelyje pasitarimų, susitikimų su kaimyninių valstybių delegacijomis ir gynė Lietuvos poziciją sienų klausimu, kuri mažai kuo skyrėsi nuo jo suformuluotosios 1916 m.

Žinoma, tik dalį P. Klimo Lietuvos sienų projekto pavyko įgyvendinti. Bresto taikos derybų metu (1918-03-03) dalis rytinių teritorijų atiteko Rusijai – kartu su Kazėnais, Ašmena. Naugarduku. Netrukus prasidėjęs karinis konfliktas su Lenkija

daugiausia gyvena lietuviai ir išlikęs lietuvių kultūrinis paveldas, taptų atkurtos Lietuvos valstybės dalimi. Dirbo nepaprastuoju pasiuntiniu Prancūzijoje, Portugalijoje, Ispanijoje ir Liuksemburge. 1943 m. vokiečių kalintas Prancūzijoje, Vokietijoje ir Lenkijoje. 1945 m. P. Klimą areštavo NKVD. Jam skirta 10 metų lagerio bausmė ir ištremtas į Sibirą. Po dešimties metų grįžo į okupuotą Lietuvą. Mirė 1969 m. Kaune. Tiek trumpai biografinių faktų.

Valstybininkas ir istorikas Petras Klimas studiją „Lietuva, jos gyventojai ir sienos“ parengė permainingu Pirmojo pasaulinio karo laikotarpiu. Tai buvo sudėtingas laikmetis, kadangi sunku buvo numatyti, kaip radikaliai pasikeis Europa ir kiek tos permainos leis kelti Lietuvos nepriklausomybės klausimą. Lietuva

Petras Klimas

taip pat neleido nustatyti Lietuvos pietinės sienos, kokią įsivaizdavo P. Klimas.

O kaip P. Klimas įsivaizdavo Lietuvos sieną Suvalkų gubernijoje. „(...) *Visai nebelietuviškas šiandien* (1916 m. – aut.) *yra Augustavo pavietas ir dalis Suvalkų bei Seinų. Pastaruose dviejuose pavietuose, kaip ir Vilniaus bei Gardino gubernijoje, dalis lietuvių yra savo gimtąją kalbą užmetę. Sulig tyrinėjimais, žymiau yra nutautėjęs Suvalkų pavietas, kur 1889 m. namie lietuviškai lietuvių kulties žmonių tešnekėję tik 60 proc., Seinų – 97,9 proc.*“ – rašė. Pasak jo, nelietuviškas yra Pokrovsko valsčius ir, atmetus Ramoniškių kaimą, visas Krasnapolio valsčius. Tuo tarpu Berznyko valsčiuje didesnė dalis yra lietuvių. „(...) *Suvalkų paviete lietuvių eina visas Mockavos valsčius ir Kadariškių, daugumas Sėivos ir Andriejavo valsčiaus sodžių ir keli Zaboriškių*“. P. Klimo paskaičiavimais, bent trečdalis Vižainio valsčiaus taip

pat turėtų atitekti Lietuvai.

P. Klimas pateikia daug įdomių pamąstymų apie rusų ir lenkų kalbų paplitimą Lietuvoje. Argumentuoja, kad lenkų kalbos paplitimas Lietuvoje dar nereiškę lietuvių nutautėjimo. „(...) *Istorija mums parodė, jog lietuviai visuomet jautė savo tautinę individualybę ir visuomet ją gynė. Bet savo tautos kalbą jie nebuvo pavertę viešąja ir rašomąja. Todėl aukštesnieji valdomieji sluoksniai ją užmiršo ir nuo jos atprato. Bet dėl to jie nevirto nei rusais, nei lenkais*“ – teigė.

Knyga „Lietuva, jos gyventojai ir sienos“ 1916–1919 metais išleista vokiečių, prancūzų, lietuvių ir lenkų kalbomis ir padėjo Lietuvos diplomatams argumentuotai ginti savo pozicijas derintis dėl atkurtos valstybės sienų.

Minint Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 100-metį 2018 m., Lietuvos nacionalinis muziejus pakartotinai išleido P. Klimo studiją. Todėl galime palyginti, kaip XX a. pradžioje Lietuvos politinis elitas matė Lietuvos etnografines ribas ir kaip praėjus šimtui metų jos pasikeitė.

Gera žinia – „Rail Baltica“ gali aplenkti Punkską

„AUŠROS“ INF.

„Greitųjų geležinkelių linija galėtų eiti ties senosiomis vėžėmis ir aplenkti Punkską“, – tokią preliminarią informaciją pateikė Punsko valsčiaus viršaitis Vytautas Liškauskas, kuris spalio 24 d. Balstogėje dalyvavo savivaldybių atstovų, Valstybinių miškų, Kelių ir greitkelių generalinės direkcijos, Lenkijos geležinkelių bendrovės (PKP Polskie Linie Kolejowe)

atstovų susitikime.

Lenkijos geležinkelių bendrovės atstovai pateikė tris naujus pradinis „Rail Baltica“ vėžių Suvalkai–Trakiškė (valstybės siena) variantus. Traukiniai vis dar turėtų judėti maksimaliu 250 km per valandą greičiu, tačiau iš dalies pakeistu maršrutu. Viena iš naujų koncepcijų daro prielaidą, kad linija eitų ties esama vėže

per Trakiškę, o ne per Punkską. Tai reikalautų nugriauti tik du pastatus.

Dabar savivaldybių atstovai lauks tikslių projektų, pagrįstų dabartiniais žemėlapiiais. Metų pabaigoje vyks dar vienas susitikimas su Lenkijos geležinkelių bendrovės (PKP PLK) atstovais, o sausį – dar viena viešoji konsultacija.

Svarbu visa, kas stiprina lietuvių ir gerina Lietuvos ir Lenkijos santykius

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Nuo spalio pradžios Lietuvos Respublikos konsulato Seinuose vadove paskirta ambasadorė Izolda Bričkovskienė. Kalbuosi su ja apie kelią, atvedusį ją iki Seinų, čia gyvenančią lietuvių bendruomenę, lenkų ir lietuvių santykius bei pačios ambasadorės darbo prioritetus.

Irena Gasperavičiūtė: Gerbiama Ambasadorė, kokie vingiai atvedė Jus iki Seinų?

Ambasadorė Izolda Bričkovskienė: Tiesiog nuo pat diplomatinės karjeros pradžios mano gyvenimas susijęs su Lenkija. Man taip pasisekė, kad siunčiant mane į pirmąją diplomatinę atstovybę vadovybės planai sutapo su mano norais. Labai apsidžiaugiau sužinojusi, kad reikės važiuoti į Varšuvą ir man čia labai patiko. Apskritai, Lenkija yra labai graži ir įdomi šalis. Prieš tai maždaug prieš 20 metų porą kartų esu buvusi Seinuose. Čia konsulate dirbau du kartus po mėnesį – reikėjo pakeisti atostogaujančius kolegas. Kitose šalyse, kur buvau ambasadorė (Airijoje, Slovėnijoje, Norvegijoje – red.), buvo labai didelės lietuvių bendruomenės. Tada supratau, koks tai gėris, kai esi ne vienas, kai už nugaros turi būrį savų. Todėl darbas su lietuvių bendruomene man nėra svetimas. Kai sužinojau, kad yra galimybė vykti į Seinus, net nesvarstydama pasisiūliau. Taip atsidūriau čia ir esu labai laiminga. Nors niekada nesu gyvenusi mažame miestelyje.

Pati esu gimusi ir augusi Vilniuje, kiek dirbau, tai vis sostinėse. Ir pirmą kartą atsidūriau čia, kur nėra tokio skubėjimo, kur gyvenimo tempas daug lėtesnis, kur žmonių mentalitetas kiek kitoks, nelabai man pažįstamas. Reikia tik šiek tiek daugiau laiko, kad galėčiau geriau suprasti vietos gyventojus. Čia žmonės santūresni, ramesni, jie labiau viską apgalvoja, gal net atviresni. Aš tikiuosi, kad laikui bėgant pradėsiu geriau juos suprasti.

I. G.: Čia gyvenanti lietuvių bendruomenė Jums jau pažįstama iš ankstesnių laikų. Kaip perdu dešimtmečius ji pasikeitė?

Ambasadorė: Ir bendruomenė pasikeitusi, ir viskas pasikeitė, pats miestelis kitoks, visas regionas sutvarkytas, progresas alsuoja iš visur. Bet ir santykiai tarp žmonių pasikeitė. Nesijaučia įtampos, kuri seniau, atrodo, net ore tvyrojusi. Ji tikrai sumažėjusi. Gatvėse girdisi garsiai lietuviškai kalbant. Matyt, žmonės jaučiasi drąsiau. Bendruomenė sustiprėjusi. Matosi, kad žmonės atsitiesė. Matome, kokia daugybė renginių – prieš 20 metų to nebuvo. Labai norisi, kad visa tai tvirtėtų, augtų ir gražėtų.

I. G.: Tačiau ir mūsų bendruomenę veikia neigiami reiškiniai – tokie kaip emigracija, nutautėjimas...

Ambasadorė: Matau ir tų silpnųjų, bet esu čia tik 3 savaites, visko

dar nespėjau pastebėti. Tačiau atėjo nauji žmonės, jaunimas sutvirtėjo. Tikriausiai yra ir emigracijos, ir panašiai. Bet ypač pastebiu tą tvirtumą ir jūsų vienybę. Ji jaučiama. Gal aš geriau tai matau, nes kurį laiką čia nebuvo.

I. G.: Atvykusi į Seinų konsulatą jau esat susitikusi su Lenkijos lietuvių bendruomenės pirmininke, kitų lietuviškų organizacijų vadovais, savivaldybių vadovais. Ar tie susitikimai vaisingi? Kokių idėjų iš jų išsinešėte?

Ambasadorė: Aišku, naudingi. Negali būti nenaudingas susitikimas su žmogumi. Mane nustebino, kad žmonės mane prisimena – man tai maloni staigmena.

Kur tik buvau, kuriose šalyse, visur kartoju, kad lietuviai yra labai geri žmonės, nepaprastai geri. Aš matau puikias galimybes gražiai bendradarbiauti. Sužinojau, kas čia gyvenantiems žmonėms svarbu, kas juos domina. Žiūrėsim, kaip susidėlioti prioritetus. Man svarbu visa, kas stiprina lietuvių ir kas gerina Lenkijos ir Lietuvos santykius. Tikriausiai, kasdienybėje atsiras ir neišspręstų klausimų.

Aišku, reikia matyti ir ekonominę padėtį. Lietuviai čia sėkmingai išnau-doja galimybes. Turiu omeny projektus ir Europos Sąjungos lėšas. Reikia žiūrėti, kur dar galima pastiprinti ekonominę plėtrą, kur ir kokiais bendrais projektais galima būtų prisidėti prie abiejose sienos pusėse esančių regionų ekonominės gerovės.

Ambasadorė Izolda Bričkovskienė su Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos atstovais lanko Lietuvos karių kapus

I. G.: Kokius matote šiuo metu lietuvių bendruomenės pagrindinius poreikius, norint pratęsti jos gyvybingumą?

Ambasadorė: Aš matau švietimą kaip pagrindinį tapatybę palaikantį garantą. Jaunoji karta – tai yra ateitis. Stiprios mokyklos, darželiai labiausiai prisideda prie lietuviškumo išlaikymo. Mokyklos – tai patys didžiausi ir pagrindiniai centrai, iš kur sklinda kultūra, lietuviškas žodis. Spauda. Ir „Aušros“ žurnalas, ir leidykla, ir „Suvalkietis“, ir kiti leidiniai. Visais laikais lietuviai stengėsi turėti savo spausdintą žodį. Ne veltui esame knygnešių tauta. Ir, žinoma, kultūra. Daina, šokis – ne tik išsaugoti reikia, bet ir parodyti kitiems. Savo kultūrine veikla turime praturtinti Lenkijos kultūrą.

Taip pat Lietuvoje daugiau skleisti informacijos apie šį kraštą, apie čia esančius tiek gamtos, tiek kultūros turtus.

I. G.: Matot poreikį Lietuvoje skleisti informaciją apie šį kraštą?

Ambasadorė: Ne tik Lietuvoje, bet ir Lenkijoje. Lenkijoje trūksta informacijos ir apie Lietuvą, Lietuvoje apie šį kraštą: Punską, Seinus. Šitas kraštas: nuostabaus grožio gamta, architektūra (Dominikonų vienuolynas, Vygriai), istorija. Tai unikalaus grožio Lenkijos dalis, kurią galėtų lietuviai lankyti. Kita vertus, lenkai irgi galėtų atrasti, kad Lietuva – tai ne tik Aušros Vartai ir Druskininkai, o daug plačiau, su nuostabia gamta ir įdomia istorija.

I. G.: Kaip Jūs matote Suvalkų švietimo ir kultūros centro klausimo sprendimą?

Ambasadorė: Labai tikiuosi, kad viskas sėkmingai išsispres. Nenorėčiau užbėgti už akių, tačiau matau, kaip po truputėlį juda. Labai gaila, kad taip užsitęsė. Manau, kad vaikų darželis ten labai reikalingas. Kaip minėjau, švietimas yra pagrindas lietuviybės išlaikymui. Kol kas situacija labai trapi, bet Lietuva nuolat domisi ir stebi situaciją. Premjeras

Saulius Skvernelis nuolatos domisi šiuo klausimu.

Reikalas šiek tiek pajudėjęs, patalpos rastos. Yra keletas dalykų, kuriuos reikia pritaikyti. Priešgaisriniai ar sanitarinės tarnybos reikalavimai, mano galva, yra daugiau ar mažiau logiški. Juk vis dėlto tai yra patalpos vaikams, tai ir tam tikros normos turi būti. Tikiuosi, greitai pavyks išspręsti klausimus, kurie trukdo, kad būtų priimtas galutinis sprendimas. Tėvai laukia, Lietuva suinteresuota. Suvalkų prezidentas irgi klausė apie vaikų darželį. Jis irgi nori, kad viskas būtų gerai. Reikia nuoširdžiai padėkoti tiems entuziastams, kurie daug dirba šiuo klausimu – tai visų pirma Vysk. Antano Baranausko fondo valdybos pirmininkė Danutė Valukonytė, LLB valdybos pirmininkė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė ir LLD pirmininkas Algirdas Vaicekaskas. Tai patvirtina lietuvių stiprybę, vienybę ir susitelkimą. Juk nė vienas iš išvardintųjų nėra suvalkietis...

I. G.: Premjeras Saulius Skvernelis viešėdamas mūsų krašte kalbėjo apie atskiros programos Lietuvos etninėms žemėms sukūrimo galimybes. Tokią idėją mes priėmėme su entuziazmu. Gal Jums žinoma, koks šios idėjos likimas? Ir kiek realu, kad ji bus parengta? Akivaizdu, kad etninių žemių lietuvių specifika visai kita nei išeivijos. Beje mums sunku ir „konkuruoti“ (skaičiaus atžvilgiu) rengiant projektus, kurie patenka į bendrą maišą.

Ambasadorė: Turiu prisipažinti, kad apie tai nesu girdėjusi. Vis dėlto yra didelis skirtumas tarp tų lietuvių, kurie išvyksta iš Lietuvos, ir tų, kurie niekad neišvažiavo. Neseniai išvykę gana dažnai grįžta, jų ryšiai su tėvyne nėra nutrūkę. Tų, kurie ne iš savo valios atsirado užsienio valstybėse ir gyvena jau šimtą metų,

Ambasadorė Izolda Bričkovskienė Vidugirių mokykloje

ryšys irgi nenutrūkęs, bet jų specifi-
fika kita. Jie savo valstybėse nėra
svečiai.

Užsienio reikalų ministerijos
Užsienio lietuvių departamentas,
manau, tikrai daug dėmesio skiria
būtent etninių žemių lietuviams. Gal
ir naudinga būtų, jeigu būtų atskira
programa. Etninėms žemėms (ne
tik Lenkijoje, bet ir Baltarusijoje,
Latvijoje) reikėtų ypatingo dėmesio.
Tai didelė specifika.

I. G.: Lenkijos ir Lietuvos san-
tykiai – svarbi ir aktuali tema, po
dešimties metų santykių atšalimo,
vėl po truputį jie atšildomi. Kaip
Jūs manote, kur kuriami santy-
kiai tarp tautų – labiau Varšuvoje
ir Vilniuje, ar Seinuose ir Šalči-
ninkuose?

Ambasadorė: Santykius tarp šalių
daugiausia kuria žmonės. Nieko ne-
sukurs tik valstybių vadovai, jeigu
žmonės tarpusavyje nesusikalbės.

I. G.: Kaip vertinat bandymą
suartėti šią vasarą minint lenkų
ir lietuvių konflikto 100-ąsias
metines čia, Seinuose? Beje, minė-
to susitaikymo tam tikra prasme

iniciatorius buvo konsulas.

Ambasadorė: Manau, kad labai
gerai, kad toks bandymas buvo.
Manau, kad bendri minėjimai turi
būti, nes jie prisidės prie žaizdų gy-
dymo. Iš karto visko neužglaiستysime.
100 metų nėra daug – atmintis
gyva, ji daro savo... Bet pasistengus
galima pradėti žiūrėti be pykčio
vieniems į kitus. Skauda ir vieniems,
ir kitiems. Bet pasistengti nugalėti
save ir pabandyti suvokti kitą pusę
galima. Ir vienai, ir kitai tautai jų
žuvusieji kovose yra didvyriai.
Tai natūralu. Privalome
gerbti atminimą, juk jie aukojo
savo gyvybę, jokia būdu jų
duoklės, padėtos ant tėvynės
altoriaus, už-
miršti negalime.
Tačiau galime
gyventi ateiti-
mi, nepamiršus
savo didvyrių.
[Pamiršti jokia
būdu negalima.]

Tačiau jei tik eskaluosime kovą ir
skriaudas, tai nieko nebus, negalė-
sime žengti į ateitį. Todėl negalime
susikaupti tik ties istorija ir skau-
džiais praeities įvykiais, turime
pasistengti vis plačiau atverti duris
į ateitį. Tie visi skaudūs momen-
tai kartais didina įtampa. O šitas
regionas yra tam tikras Lenkijos ir
Lietuvos santykių „žaibolaidis“.

I. G.: Ar pastebite pakitimų
lenkų ir lietuvių santykiuose čia,
Seinuose?

Ambasadorė: Kaip minėjau, labai
pasikeitė – nesijaučia įtampos. Lie-
tuviai drąsiai garsiai kalba gatvėje
lietuviškai. Lenkai vis labiau domisi
lietuvių kultūra, papročiais, daž-
niau lankosi vieni kitų renginiuose.
Labai svarbu kuo geriau vieniems
kitus pažinti, akcentuoti, kas mus
vienija. Tai galima padaryti, kad ir
per šiame krašte gyvenusias, dirbu-
sias, kūrusias iškilias asmenybes.
O tokių tikrai yra – tai ir Česlovas
Milošas, ir Andrzejus Wajda, ir Sei-
nų kunigų seminarijoje buvę Vincas
Kudirka ir Vincas Mykolaitis-Puti-
nas ar vysk. Antanas Baranauskas.

I. G.: Ačiū už pokalbį. Sėkmės
darbuose!

Susitikime su Suvalkų miesto prezidentu Česlav Renkievič (Czesław Renkiewicz)

Mūsų krašto ir Lietuvos tautodailininkų darbai parodoje Marijampolėje

NASTUTĖ SIDARIENĖ

Spalio 3 d. Marijampolės kultūros centre vyko Sūduvos krašto tautodailininkų darbų paroda. Marijampolės etnokultūros specialistė Onutė Surdokienė jau penktus metus kviečia dalyvauti ir mūsų krašto tautodailės meistrus. Tai graži idėja. Parodoje, kuri veikė nuo rugsėjo iki spalio pradžios, mirguliavo spalvoti audinių raštai, puikavosi riešinės su karoliukais, kabėjo tapytojų paveikslai, medžio

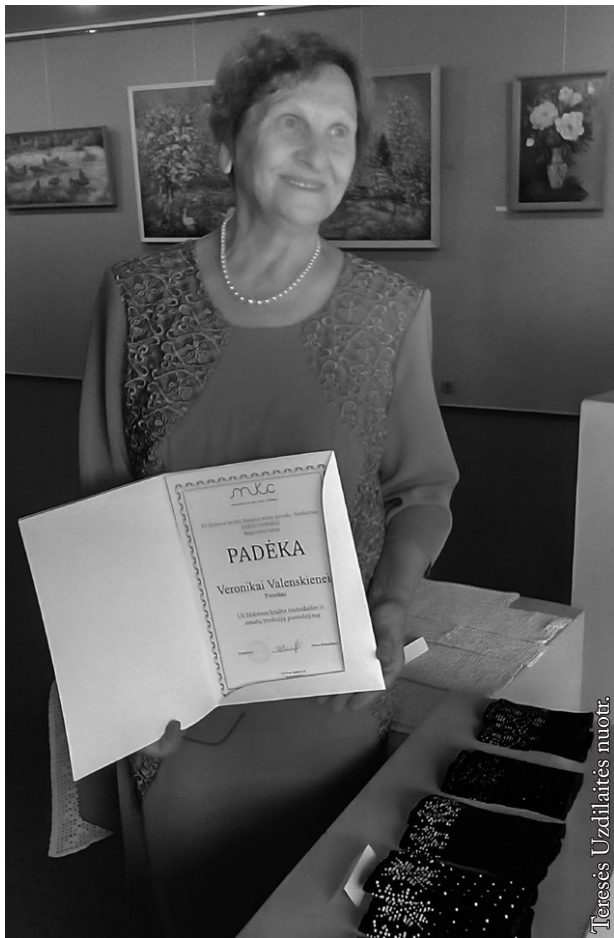
drožiniai, moliniai indai bei daugelis kitokių tautodailės darbų. Tarp jų gražiai išsipynė mūsų krašto tautodailininkų darbai: Veronikos Valenskienės riešinės, Danutės Vaznelienės ir Izabelės Filevičienės skutinėti margučiai bei Suvalkų gyventojos Aldonos Šabalai mezginiai. Kasmet norisi parodyti vis kitokią mūsų krašto tautodailę: pristatyti kitus žmones arba tų

pačių žmonių kitos srities darbus. Šiomet parodėme būtent šių moterų darbus.

Renginį dainomis ir muzika pradėjo Marijampolės folkloro ansamblis. Visi tautodailininkai už dalyvavimą parodoje gavo organizatorių padėkos raštus. Vilniaus liaudies kultūros centro Vertinimo komisijos pirmininkė Teresė Jurkuvienė, kuri jau daugelį metų vertina tautodailės darbus, perskaitė komisijos protokolą. Mūsų nenuilstančiai, labai visapusiškai, kūrybingai tautodailininkei Izabelei Filevičienei už nepakartojamų margučių raštų preciziškumą skirtas specialus pagyrimas už meistriskumą. Į respublikinį turą atrinkti tautodailininkai, laimėję pirmas vietas:

Danutė Vaznelienė prie savo darbų Marijampolės kultūros centre

Veronika Valenskienė prie savo darbų Marijampolės kultūros centre

skulptorius (akmens) Vidas Cikana iš Lukšių, kryždirbys Antanas Lastauskas, audėja Blažukienė.

Labai džiaugiamės, kad mūsų krašto nepamiršta Marijampolės etnokultūros puoselėtoja Onutė Surdokienė ir kasmet pakviečia mūsų tautodailininkus dalyvauti meno parodose. Suaugusius kviečia į Aukso vainiko atrankos turą, o vaikus į Sidabro vainikėlio atranką.

Seinų šokių grupė „Seina“ Čekijoje ir Austrijoje

DALIA ASTRUSKIENĖ

Rugsėjo 25 d. su „Seinos“ vaikų ir jaunimo šokių grupe išvykome į tarptautinį folkloro festivalį „Svatováclavské slavnosti 2019“, kuris vyko Čekijos Respublikoje, Pietų Moravijos krašto Brzeclavo mieste, įsikūrusiame prie pasienio su Žemutinės Austrijos žeme, prie Dijės upės. „Seinos“ šokėjams teko pasirodyti ne tik festivalyje, bet ir pašokti lietuvių liaudies šokių senelių namų globotiniams bei kultūros namuose – moksleiviams, kurie atvyko iš pagrindinių bei vidurinių mokyklų.

Savaitė Čekijoje prabėgo labai greitai. Po pasirodymų organizavomės laiką taip, kad suspėtume aplankyti visas planuotas vietas. Lankėmės

Koncertas senelių namų kieme

Festivalio metu prie Brzeclavo pilies

Brzeclavo Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčioje, kur po mišių lipome į bokštą pasigrožėti miesto panorama. Kitą dieną vykome į Lednicę. Lednicėje yra neogotikiniai rūmai, kuriuos supa 200 ha parkas. 1996 m. šis objektas buvo įtrauktas į UNESCO Pasaulio paveldo objektų sąrašą kartu su netoliese esančiais Valticės rūmais, kurie iki konfiskavimo priklausė Lichtenšteino dinastijai, vienai iš turtingiausių giminių Moravijoje. Per rūmų parką patekti galima į minaretą. Minaretas pastatytas maurų stiliumi

Brzeclavo miesto centras

Dailios Astrauskienės nuotr.

Vienos belvederis

Dailios Astrauskienės nuotr.

Vienos dailės istorijos muziejus

Dailios Astrauskienės nuotr.

pagal J. Hardmuto projektą XVIII amžiaus pradžioje. Kylančio bokšto aukštis siekia 60 metrų, jame yra trys apžvalgos galerijos ir vasaros mėnesiais naudojamas kaip apžvalgos bokštas. Įveikėme 302 laiptelius – buvo verta.

Paskutinę mūsų kelionės dieną patraukėme Austrijos link, kur lankėmės nuostabiojoje Vienoje. Miestą pažinti padėjo gidė. Čia yra garsių pastatų: Vienos opera, Meno istorijos ir Gamtos istorijos muziejai, Parlamentas, miesto rotušė, Pilies teatras, Vengrų bažnyčia, Taikomosios dailės muziejus ar miesto parkas su garsiuoju „Auksiniu Štrausu“. Karolio aikštėje išvydome išpūdingiausią Šv. Karolio Boromiejaus šventovę, pastatytą XVIII amžiaus pradžioje. Karolio aikštėje taip pat yra Vienos miesto muziejus, „Musi-kverein“ – muzikos bičiulių draugija, pačios Vienos filharmonijos įstaiga ir visame pasaulyje garsi vieta, kurioje rengiami Naujųjų metų koncertai. Miesto centre yra garsusis neįprastas daugiabutis „Hundertwasser“ namas ir meno kūrinys – „pasakų pastatas“, ant kurio stogo soduose auga dešimtys medžių ir krūmų. Pasivaikščiujome garsiausiomis senamiesčio gatvėmis ir aikštėmis.

Grįždami namo sustojome Čenstakovoje, aplankėme žymiausią objektą – Jasnos Guros vienuolyną ir garsiąją Dievo Motinos ikoną.

Išvyka buvo labai įdomi. Užmezgėme naujų pažinčių su kolektyvais iš kitų šalių: Gruzijos ir Kroatijos. Tikėkimės, kad kitos Seinų „Lietuvių namų“ šokėjų užsienio kelionės ir pasirodymai nuves mus į šias šalis.

Dėkojame tėveliams ir išvykos rėmėjams: Seinų apskrities administracijai ir įmonei „Transbud“.

Minėtuvės Punske

JONAS GRIGUTIS

2018-ųjų metų lapkričio 3-iosios rytą mirties angelas po savo sparnu priglaudė Kampuočių kaimo jaunuolį Joną Grigutį.

Jonas gimė 1994 m. Baigęs Punsko Kovo 11-osios bendrojo lavinimo licėjų, įstojo į Suvalkų aukštesniąją profesinę mokyklą, įgijo transporto inžinieriaus laipsnį. Kadangi Jonas niekada negalvojo išvykti iš savo gimtųjų namų Kampuočiuose, studijų metu nusprendė pabandyti ūkininkauti, todėl Seinų žemės ūkio mokykloje neakivaizdiniu būdu įgijo ūkininko profesiją.

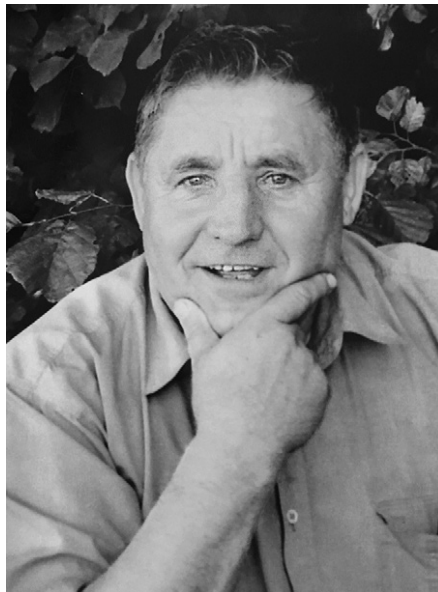
Nuo vaikystės Joną lydėjo muzika. Baigė Punsko muzikos mokyklą, birbynės klasę. Jis buvo kruopštus ir pareiagingas. Kelerius metus grojo vaikų kapeloje „Puniukai“, o vėliau aštuonerius metus kapeloje „Klumpė“.

Jonui visada svarbūs buvo artimi žmonės, draugai, kurių turėjo tikrai nemažą būrį. Buvo linksmas ir šmaikštus jaunuolis, giliai širdyje nuoširdus ir jautrus. Niekada neatšakydavo pagalbos, juo visada buvo

galima pasikliauti ar draugiškai pasikalbėti.

Jonai, tegul Tavo birbynės raliavimas skamba dangaus skliautuose.

JONAS ŠLIAUŽYS

2018 m. lapkričio 29 d. nelaukta viešnia užsuko į Augustavo Šliaužių namus, amžinybėn nusiviliojusi vargonininką Joną Šliaužį.

Jonas Šliaužys gimė 1938-aisiais metais Kampuočių kaime Kotrynos ir Antano Šliaužių šeimoje. Nuo pat vaikystės mylėjo groti, bet mokymuisi reikėjo lėšų, todėl eidamas devynioliktuosius dvejiems metams išvyko dirbti į Silezijos anglies kasyklą. Grįžęs ketverius metus mokėsi Lomžos privačioje vargonininkų mokykloje. 1967 m. susituokė su Angele Nevulyte iš Ožkinių kaimo. Užaugino tris sūnus.

Muzika buvo itin svarbi Jono gyvenime. Labiausiai mėgo klausyti ir groti J. S. Bacho kūrybą. 37-erių metų dirbo vargonininku Augustavo bazilikoje, prireikus vargonais atvykdavo pagroti ir į Punsko bažnyčią.

Vadovavo Suvalkų lietuvių chorui.

Jonai, šviesuliu išliksit mūsų širdyse...

JUOZAS VALINČIUS

2018 m. gruodžio 29 d., verčiant paskutinius kalendoriaus lapus, savo gyvenimą knygą baigė rašyti Šlynakiemio kaimo ūkininkas Juozas Valinčius.

Juozas pasaulį išvydo 1945-aisiais. Buvo vyriausias iš keturių Petronėlės ir Alfonso vaikų. 12-metis berniukas neteko tėvo, ant jo pečių užgulė sunki šeimos galvos našta. Vaikas augo prie pat ežero, nuo mažens labai mėgo žvejoti ir ežero paslaptis perprato geriau už kitus. Mėgo pasiirstyti valtele po ežerą ar parnešti namo sugautą laimikį. Juozas ramybę atrasdavo ir miške. Rudeniop namai vis kvepėdavo grybais, o Kūčių vakarienės niekas neįsivaizdavo be „Dziedulio“ baravykų sriubos. O gamtos gėrybių Juozas turėjo kam nešti. Kartu su žmona Stase Kaleinykaite iš Paliūnų užaugino 8 vaikus, sulaukė 19 anūkų. Gausios šeimos apsupty laimingas Juozas džiaugėsi gyvenimu, visuomet

laukdavo namo pargrižtančių vaikų, dar labiau anūkų.

Niekada neužsisklęsdavo namuose. Labai mylėjo žmones, mėgo su jais bendrauti, buvo paslaugus ir nuoširdus. Ilgus metus ėjo Šlynakiemio kaimo seniūno pareigas, buvo Punsko valsčiaus tarybos narys.

Mylimas tėveli ir seneli, mūsų skausmas nemoka kalbėti, jis tylus, kaip žemelė juoda.

ANTANAS KUOSA

2019 m. sausio 2 d. ligos nualintas Vaivos nuausta juosta į dausas iškeiliavo Vaitakiemio kaimo gyventojas Antanas Kuosa.

Antanas gimė 1934-aisiais metais. Prieš jo gimimą mirė tėtis, todėl vaikėlą augino mama ir močiutė. Moterų draugijoje augdamas Antanas išmoko gaminti maistą, kepti pyragus ir net duoną. Vakaraus taip pat sėsdavo prie moteriškų darbų – mezgė virbalais, siuvinėjo, audė juostas, artėjant Velykoms margino ir skutinėjo margučius, prieš Žolinę pindavo derlinių vainikus. Didelė jo aistra buvo gamta – augindavo gėles, mėgo grybauti.

Kartu su žmona Onute užaugino tris dukras, sulaukė 5 anūkų, 4 proanūkių. Vaitakiemio mokykloje dirbo ūkvedžiu, bet direktorius Kostas Sidaris, sužinojęs apie

Antano sugebėjimus, paprašė, kad šis Vaitakiemio mokyklos vaikus pamokytų austi juostas. Viena jo mokinių buvo dabartinė juostų audėja Anastazija Sidarienė. Šio meno Antanas išmokė taip pat savo dukras ir anūkes.

Turėdamas laiko Antanas dalyvavo kaimo saviveikloje: vaidino, šoko.

Artimieji senelių ir tėvelių prisimena buvus labai kuklų, nuoširdų ir darbštų žmogų. Toks jis išliks ir mūsų atmintyje.

VIDAS ALEKSA

2019 m. sausio 10-ąją klastinga liga pasigrobė jauną vyrą, dviejų dukrų tėvą Vidą Aleksą.

Vidas gimė 1975-aisiais. Dar vaikystėje bandyti atskleisti gebėjimai Punsko lietuvių kultūros namų vaikų teatre, matyt, atgimė dukrų Uršulės ir Emilijos esybėse. Gyvenimas ne kartą paklaidino Vidą, viliojo lengvai pasiekiamais tikslais, kurie galų gale pasirodydavo vien mirażais. Paskutiniaus gyvenimo metais, bandė atrasti tikrąjį kelią, susikaupė ties tėvystės džiaugsmiais bei pareigomis, stengėsi atsitiesti ir tapti pavyzdžiu dukroms... Nesuspėjo... Ne viską suspėjo, bet meilės ugnelė tėčiui bus puoselėjama dukrelių širdyse.

ONA PYKIENĖ

2019 m. liepos 9 d. angelų chorų gretas papildė ryški Vaitakiemio kaimo dainininkė Ona Pykienė.

Onutė gimė 1930-aisiais metais Babkauskų šeimoje Vaitakiemyje. Buvo pati jauniausia iš trijų Babkauskų dukrų. Ištekėjusi už Petro Pykio susilaukė dviejų sūnų ir dukros, 6 anūkų, 2 proanūkių.

Mergina nuo pat jaunystės išsiskyrė skambiu, stipriu balsu. Būdamą jauna dalyvavo kaimo saviveikloje, giedojo Julijono Babkausko, vėliau Kosto Sidario vadovaujamuose choruose. Niekuomet neatsisakydavo giedoti rožinius per šermenis. Kaip kiekviena to meto moteris privalėjo mokėti austi, mezgti, siuvinėti – šie darbai jai teikdavo ramybę ir atsipalaidavimą.

Gyvenimo saulėtekį praleido šalia savo vaikų, pasisvečiuodama tai Punske pas sūnų, tai Suvalkuose pas dukrą. Gyvendama Suvalkuose buvo aktyvi lietuvių bažnytinio choro giesmininkė.

Po ilgos gyvenimo kelionės tegul būna poilsis ramus...

ROMAS KALINAUSKAS

2019 m. rugsėjo 5-ąją nutrūko Trakiškės kaimo ūkininko Romo Kalinausko gyvenimo gija.

Romas gimė prieš 45-erius metus. Buvo jauniausias Juozo ir Vitalijos Kalinauskų vaikas. Baigęs mokslus Seinų amatų mokykloje žinojo, kad jo likimas – žemdirbystė paveldėtame tėvų ūkyje. Ūkininkavimas jaunam vyrui sekėsi puikiai, įsigijo naujos technikos, tvartuose nestigo galvijų...

Romas, kaip ir tėtis, buvo puikus šokėjas. Tėvelis šoko pirmosios sudėties „Jotvos“ grupėje 1951 m. Romas vienoje pirmų „Jotvos“ vaikų šokių grupėje 1984 m.

2003 m. Romas vedė taip pat ilgametę šokėją Aldutę Staskevičiūtę iš Trumpalio. Jiedu susilaukė sūnaus ir dukters.

Dar taip reikėjo tavo rankų ir širdies, Romai...

VINCAS ŠUPŠINSKAS

2019 m. spalio 10 d. su krintančiais spalvotais lapais amžinybėn išlydėjo me Punsko miestelio gyventoją Vincą Šupšinską.

Vincas gimė 1935 m. Vesalavo kaime. Mokėsi ūkio, vėliau girininkų mokykloje. Tiek darbas ūkyje, tiek

sąlytis su gamta Vincui labai patiko. Todėl jis ir ūkininkavo, ir dirbo egliu bei girininku.

Kartu su žmona Monika susilaukė dviejų dukrų ir sūnaus. Vaikai seneliams padovanojo 11 anūkų ir dvi proanūkes.

Nuo pat jaunystės Vincas dalyvavo kultūrinėje veikloje – pirmiausia vaidino lenkų grupėje Žabariškėse, vedęs papildė Šlynakiemio vaidinųjų gretas.

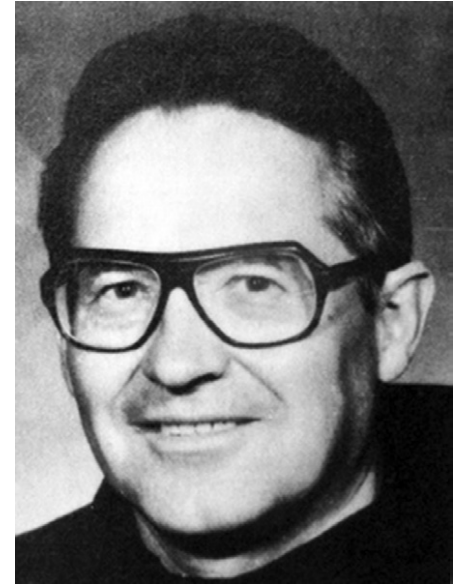
Tai buvo mielas, geras ir doras žmogus. Visuomet pirmas ateidavo nusipirkti biliety į anūkų ar kitus kultūros namuose vykstančius koncertus. Jis kaip retas kuris jautė poreikį ateiti į kultūros namų renginius, o pakeliui dar vis neužmiršdavo užsukti į biblioteką, pasiskolinti knygų ne tik sau, bet ir kaimynėms parnešdavo ko nors paskaityti.

Mylėjo vaikus, mylėjo anūkus ir proanūkes, tos meilės turėjo atseikėti už du, už save ir žmoną, kurią palaidojo prieš 28-erius metus.

Tėveli, seneli, buvai mylimas, liksi neužmirštamasis.

Per Vėlinių minėjimą Punske prisiminta ir **Anelė Maksimavičienė, Klemensas Jurkūnas, Jurgis Černelis**. Apie juos rašėme ankstesniuose šių metų „Aušros“ numeriuose.

VYSK. PAULIUS ANTANAS BALTAKIS

2019 m. gegužės 17 dieną mirė vyskupas Paulius Antanas Baltakis.

Antanas Baltakis gimė 1925 m. Anykščių rajone, gausioje 11 vaikų šeimoje. Mokėsi Kretingos ir Anykščių gimnazijose. Dalyvavo partizaniame judėjime, o 1944 m. Šeduvoje vokiečių buvo suimtas ir išvežtas darbams į Suomiją ir Norvegiją. 1945–1952 m. Belgijoje studijavo teologiją ir filosofiją, 1952 m. tapo kunigu ir vienuoliu pranciškonu.

Persikėlęs gyventi į JAV atsikūrusią lietuvių pranciškonų Šv. Kazimiero kustodiją, nuo 1953-ųjų 10 metų buvo Prisikėlimo parapijos vikaras ir vienuolyno Toronte vyresnysis, kitus 10 metų – Šv. Kazimiero vienuolyno Niujorke vyresnysis. O nuo 1979-ųjų iki 1984 m. ėjo provincijos ministro pareigas.

1984 m. birželio 13 d. šv. popiežius Jonas Paulius II paskyrė tėvą Paulių Baltakį išeivijos lietuvių vyskupu. Jis buvo pirmasis vyskupas, paskirtas tokioms pareigoms.

„Tėvas Baltakis buvo Lietuvos pagrindžio Bažnyčios balsas pasaulyje. Jo dėka plito pasaulyje „Katalikų Bažnyčios kronika“, o būdamas Lietuvių katalikų religinės šalpos pirmininku padėjo finansiškai paremti pagrindžio Bažnyčią“, aplankė

Minėtuvės Seinuose

bene visas pasaulyje lietuvių katalikų bendruomenės ir parapijas, rūpinosi 140 lietuvių katalikų parapijų ir misijų, beveik milijono užsienio lietuvių katalikų sielovada, palaikė glaudžius ryšius su Lietuvos vyskupais ir tikinčiaisiais, išgarsėjo kaip aktyviausias Lietuvos tikinčiųjų teisių ir laisvių gynėjas bei užtarėjas pasaulio katalikų bendruomenėje.

Baigęs vyskupo tarnystę, 2003–2009 m. tėvas Paulius Baltakis gyveno Niujorke ir toliau vadovavo labdaros organizacijai „Lietuvių katalikų religinė šalpa“. 2018 m. persikraustė į Lietuvą. Po metų mirė, palaidotas Kretingos senose kapinėse. Į amžinybę iškeliavo sulaukęs 94 metų.

Tegul amžiną dainą bei maldą išsivijos lietuvių vyskupui ošia Tėvynės beržai.

BRONĖ ČERLIONIENĖ

2019 m. balandžio 4 d. po sunkios ligos mirė Klevų kaimo buvusi ūkininkė Bronė Čerlionienė.

Bronė gimė Klevų kaime 1948 m. kovo 28 d. Katrės ir Juozo Lukoševičių šeimoje. Užaugo su sese Onute bei broliais Vitu ir Albinu. Į mokyklą ėjo pas Pavelkus savo kaime

ir Lumbiuose. Nuo mažens buvo darbšti ir pareiginga. Nusiziūrėjo ją kaimynas, įsimylėjo ir vedė. 22 metų ištekėjo už kaimyno Kastanto Čerlionio iš savo Klevų kaimo. Susilaukė ir išaugino jiedu tris dukras ir tris sūnus. Ūkininkavo apie 20 ha žemės plote. Nelemta liga palaužė jaunutės mamos ir žmonos sveikatą vos sulaukus 30 ir ilgiems metams prikaustė prie lovos ir neįgaliojo vežimėlio. Savarankiškai niekada jau nevaikščiojo 25 metus iki mirties, bet visada buvo giedros nuotaikos, visada norėjo būti savarankiška, kad netaptų našta vaikams, norėjo gyventi ir kiek pajėgė atliko šeiminkės pareigas – gamino valgi, ruošė vaikus gyvenimui. Anksti teko vaikams imtis sunkių ūkio darbų... Mirus prieš 4 metus Bronės vyrui ir vaikų tėveliui Kastantui, vaikams ir anūkams liko didelė paguoda ir patarėja, nes Bronė visada mėgo kalbėtis ir su savais, ir svetimais, tad jos likimas atrodė ne toks niūrus. Džiaugėsi ji 13 anūkų ir 6 proanūkais, dauguma jų mokėsi arba mokosi Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykloje. Tegul taurios močiutės atminimas neišdyla iš jų atminties.

ELENA SVETLAUSKAITĖ

Praėjus vos porai mėnesių po motinos mirties balandžio 17 d. į tą patį Kmieliauskų–Svetlauskų šeimos kapą atgulė ir jauniausioji Julijos ir Jurgio dukra Elena Svetlauskaitė.

Eliutė, kaip visi ją švelniai, turbūt dėl malonaus būdo vadino, gimė 1961-ųjų sausio 22 d. Lankė netoli gimtųjų Rimkažerių esančią Krasnavo pagrindinę mokyklą, o ją baigus, Punsko bendrojo lavinimo licėjų. Bendraklasiai prisimena, kad Eliutė visad buvo draugiška, maloni, nors truputį nedrąsi ir gal per mažai pasitikinti savimi. Gavusi brandos atestatą

ji su keliomis klasės draugėmis stojo į Elko aukštesniąją ekonomikos mokyklą. Čia įgijo buhalterės specialybę ir tuoj pat įsidarbino Seinų pieninėje. Iš pradžių į darbą važinėjo iš gimtųjų namų, bet po poros metų, tėvams padedant, įsigijo butą Seinuose.

Viskas, atrodo, sekėsi gerai, bet apie 1992-uosius prasidėjo problemos su sveikata. Besigydančią dukrą prižiūrėjo pas ją atsikėlę gyventi tėvai. Liga, atrodo, pasitraukė ir Eliutė vėl dirbo kasdienius darbus, siuvinėjo, sąžiningai lankė bažnyčią, globojo mamą, kuri keletą paskutinių metų jau nepajėgė įveikti laiptų į ketvirtą aukštą.

Likusios abi moterys, rodos, jautėsi laimingos, bet... kai mamą pradėjo spausti vis stipresni skausmai, jautri dukros širdis neišlaikė...

Būki laiminga amžinajame gyvenime su tais, kuriuos labiausiai mylėjai.

Eliutei suolo draugė

*Plonesnis nei mamos verpimo siūlas
rišo prie žemės, nuo kurios
tik gurinius susirinkai.
Kukliai ir tyliai gyvenai,
be pagrindinių vaidmenų,
be pykčio, pavvydo ar keršto,
su šypsena ir gerumu.*

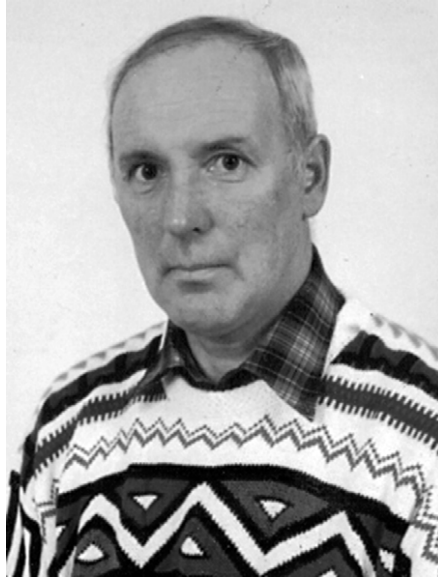
*Kančia, neišpildžiusios svajonės
tas viskas, ko nebuvo ir kas buvo,
tau audė taką į dangaus vartus.
Gal Ten ir vėl mama paims už rankos
Ir nusives per žydinčius laukus,
Gal šoksi amžinosios laimės šoki
Ir pinsi kaip vaikystėj vainikus?
Ilgai mums širdis varstys skausmas,
ir klausimai neatsakyti slėgs.
Kuo būsim Ten? Ar vėl vienan
suolelin sėsime? – kas atspės...*

VYTAUTAS BURACIAUSKAS

2018 m. lapkričio 19 d. Klevuose mirė ūkininkas Vytautas Buračiauskas.

Vytautas gimė Klevų kaime 1954 m. rugsėjo 15 d. Tėvai Jurgis ir Magdale-
na Grebliūnaitė Buračiauskai. Jurgis
apie 30 metų buvo Klevų kaimo se-
niūnas. Vitas buvo jauniausias sūnus.
Augo su vyresnelėmis sesėmis: Da-
nute, gimusia Lietuvoje, ir Emilija.

Klevuose Vytautas dalyvavo vaidi-
nimuose „Septynios ožkenos“ (rež.
Jonas Marcinkevičius), „Krištolinė
kurpaitė“ (rež. Genutė Mulerčikienė).

Vieną sezoną Vitas dalyvavo Seinų
chore. Buvo išvykę su choru į Lazdijus
koncertuoti. Vitui tai buvo didelis iš-
gyvenimas, nes pirmą kartą pateko už
geležinės uždangos ir pirmą kartą pa-
simatė su mamos giminėmis.

Dirbo ūkyje, mėgo meistrauti su
medžiu ir geležimi. Pasigamindavo
ūkiui reikiamų padargų. Ūkininkavo

ir išlaikė gražią tėviškę. Vedė Onu-
tę Degutytę iš Vaičiuliškės kaimo.
Susilaukė dviejų sūnų: Valdo ir Rai-
mundo. Užklupusi liga palaužė svei-
katą ir teko išeiti iš gimtųjų namų ir
iš gyvųjų pasaulio sulaukus 63 metų.

Tegul amžinybėje nenutyla angelų
choro giesmės.

*Tylūs ir ramūs žingsniai nepaliko pėdų.
Žilos galvos nepalietė net menkiausias
vėjas.*

*Tamsios akys nuvedė priešais praskri-
dusių dulkelę.*

*Silpnas rankas suspaudė šiltos dukros
rankos. Trumpam sugrįžo jaunystė.*

*Vienas negarsus širdies atodūsis am-
žiams nutūpė ant trispalvės juodame
atlape.*

Taip pat prisiminti **Julija Sve-
tlauskienė, Jonas Grigutis, Jonas
Liaukevičius, Michalina Marcin-
kevičienė.**

Apie Joną Liaukevičių ir Michali-
ną Marcinkevičienę plačiau rašysime
kitame „Aušros“ numeryje.

Sielių saloje

DALIA ASTRUSKIENĖ

Lapkričio 3 d. Seinų „Lietuvių
namuose“ vyko Vėlinių kon-
certas-minėjimas „Sielių saloje“,
skirtas amžinybėn iškeliausiems Seinų
krašto gyventojams. Koncerte pami-
nėti: lietuvių išėivijos vyskupas Paulius
Antanas Baltakis, Vytautas Buračiaus-
kas, Julija Svetlauskienė ir jos dukra
Elena Svetlauskaitė, Bronė Čerlionie-
nė, Michalina Marcinkevičienė, Jonas
Grigutis ir Jonas Liaukevičius.

Meninę programą pristatė Sei-
nų „Lietuvių namų“ vokalinė grupė
„Intro“, ansamblis „Galadusys“ ir
popstudijos dainininkės. Eiles dekla-
mavo ir skaitė Seinų lietuvių „Žibu-
rio“ mokyklos moksleiviai. Renginio

metu atidaryta paroda „Kai sieloms
neliko medžių“ (paroda apie jotvini-
gių atminimo išsaugojimą), kuri
veiks visą lapkričio mėnesį.

Ačiū visiems, kurie prisidėjo prie
organizacinių darbų ruošiant koncer-
tą-minėjimą: Juozui Pileckui, Janinai

Macukonienei, Genutei Pakutkienei,
Žilvinui Macukoniui, Robertui Slovi-
kui, Petruui Žardeckui, Artūruui ir Ingai
Astruskams bei Seinų lietuvių „Žibu-
rio“ mokyklos moksleiviams. Renginį
rėmė Lenkijos Respublikos vidaus rei-
kalų ir administravimo ministerija.

Joną Grigutį prisiminus

JURGITA STANKAUSKAITĖ

*Tylūs ir ramūs žingsniai nepaliko pėdų.
Žilos galvos nepalietė net menkiausias
vėjas.*

*Tamsios akys nuvedė priešais praskri-
dusių dulkelę.*

*Silpnas rankas suspaudė šiltos dukros
rankos.*

Trumpam sugrįžo jaunystė.

*Vienas negarsus širdies atodūsis am-
žiams nutūpė ant trispalvės juodame
atlape.*

Jonas Grigutis gimė Žvikeliuose. Buvo jauniausias Katrės Mulskaitės (Mulskiūtės – dzūkiškai) ir Antano Grigučių šeimos vaikas. Pasaulis jį pasitiko dar prieš karą – 1931 m. spalio 10 d., kai nedideliame kieme rudeniui kvepiančių medžių šakelėmis ir keliais akmenukais žaidė vyriausioji sesuo Onutė, brolis Juozas ir Genovaitė. Anuomet nė viena šeima negyveno prabangiai. Grigučiai buvo vieni smulkesnių ūkininkų, kurie sunkiai sudurdavo galą su galu, bet darbštumu ir nagingumu užsidirbdavo duonos kąsnį. Tvirtas tikėjimas neleido nuleisti rankų baisaus karo metu. Tiesa, šeima buvo labai pamaldi, dažniausia jų namuose vykdavo gegužinės maldos, buvo giedamos giesmės. Vaikai nuo jaunų dienų lavino balsus ir linksmomis, ir graudžiomis akimirkomis. Jungdavosi prie jaunimo vakaronių, giedodavo per šermenis.

Jonas noriai dalyvaudavo kaimo veikloje, drąsiai lipdavo į sceną vieną kitą paskirtą vaidmenį suvaidinti. Ruošiantis spektakliui (jį vadinau mam *lošimui*) pagal Žemaitės apysaką „Petras Kurmelis“ (vadovavo mokytojas Juozas Levončikas iš

Klevų), Jonas artimiausiu susidraugavo su Onute Matulevičiūte iš kitos Žvikelių kaimo linijos. Atsitiko taip, kad Jonui teko suvaidinti pagrindinį Petro vaidmenį, o Onutei jo mergelelę Marcelę (anuomet ją vadino Marcelaite). Su šiuo spektakliu Žvikelių jaunimas pirmiausia pasirodė savo kaime pas Grigučius, kur šiandien gyvena Šidlauskai, po to Maconių kluone Radžiūčiuose. Kažkada pats Jonas yra pasakojęs apie smagų laiką, ruošiantis vaidinimams:

Tai ištvarkom kluoni šalinį, daugiausia an pavasaro. Šaudų būna užsilikį, tai sudedam kur aukščiau ar an tvarto – kap jauni, tai tuoj ir būna sunėšota. Ir kluonas gatavas. Suolam lantų prirankam ir sudedam an kulbių. Viskų aplinkui beržukais ar žaliom šakom apkaišom.

*Tai gražu... Kap kadu iš kluono rai-
kėj išvežč visa šalinė šaudų ir sudėc an
tvarto. Alia tį kap neapsibrydo. O po
vaidinimo visadu balius ir vakarėlis.
Jaunimas mylėj ir ėj žūrėc vaidini-
mo, ir mylėj vaidyc. Alė Kalkauskiū-
tė mokino dainuoc ir šokc. Gerai ėjom
in repeticijas. Tadu tį niekas nedarė
nuotraukų. Liko gražūs prisiminimai.
Gražūs laikai buvo. Vaidinimų būdavo
ir stuboj.*

Jonas ir Onutė Grigučiai su dukromis (iš kairės): Irena, Janina, Teresė

Iš šeimos albumo

Jonas ir Onutė suporuoti spektaklyje tapo pora ir tikrajame gyvenime. Onutė labai maloniai prisimena Marcelaitės vaidmenį, o „Petro Kurmelio“ istorijos atkarpos labai buvo panašios į realų vėlesnį jos gyvenimą. Pora susituokė 1964 m. gegužės 6 d. Trečiadienį. Dievo palaimą priėmė Smalėnų bažnyčioje. Pusmetį gyveno Jono namuose. Netrukus gimė dukra Teresė (1964-06-19).

Auksinės Jono ir Onutės vestuvės 2015 m. Dukros (iš kairės): Teresė, Janina, Irena

Jonas dirbo įvairius darbus – statybose, staliaus dirbtuvėse, dvaruose. Lig šių dienų stovi jo rankomis statyta autobusų stotelė Smalėnuose. Iš pradžių kasdien autobusu važiuodavo į Seinus į darbą, vėliau persikrausė su šeima į Seinus pas Leončikus. Kuriam laikui vėl sugrįžo į gimtąjį kaimą, bet šį kartą į Onutės namus. Čia pagyveno 1,5 metų. Teko grįžti į Seinus. Gyveno namelyje prie pat kapinių. Netrukus įsigijo sklypą prie miškelio Seinų pakraštyje ir pasistatė nuosavą namą. Kadangi Jonas mėgo darbą su mediena, pats mokėjo susikalti medienos dirbinių, name įstatė savo rankų darbo medinius langus ir duris. Iki žiemos pasistengė susikurti šiek tiek tokias sąlygas virtuvėje ir viename kambarėlyje. Tai buvo 1972 m. rudenį. Tuoju metu naujuose namuose ėmė kryžtauti antroji Grigučių dukra Janina, gimusi tų pačių metų rugpjūčio 13 dieną. Po dvejų metų 1974 m. vasario 13 d. šeimos gretas papildė trečioji dukra Irena. Onutė pasakojo, kad dėl Janinos ir Irenos nedidelio

amžiaus skirtumo, šeimoje jos buvo tarsi dvynės, kurios kartu lankė darželį, kartais vienodai rengėsi. Onutė įsidarbino Seinų ligoninėje virėja,

Jonas ir Onutė Grigučiai su anūkais Nikučiu ir Viktorija

kad lengviau būtų šeimą išlaikyti, nukelti vyrui Jonui nuo pečių dalį finansinių rūpesčių. Teko sukti galvą, kam paskirti dukrų priežiūrą. Teresė tuo metu jau buvo labai savarankiška ir atsakinga pradinės klasės mokinė. Janina ir Irena pasirūpino vienuolės, kurios kasmet priimdavo būrį mažų vaikų priežiūrėti. Vėliau atėjo laikas dukras leisti į darželį. Jonas su Onute nuo ankstyvo ryto sunkiai fiziškai dirbdavo, todėl šeimos „dvynukes“ į darželį dažniausiai nuvedavo vyriausioji dukra Teresė. Janina šiaandien juokdamasi pasakoja:

Teresė ėjo su mumis kryžiaus kelius, kai vedė į darželį (Zavadzko g.). Nemažai kelio reikėjo nueiti per miestą. Pakeliui stovėjo kioskai, parduotuvės su visokiais žaisliukais, tai mes sustodavom, žiūrėdavom į juos ir verkdamos prašydavom ką nors nupirkti. Teresė nemažai privargdavo, kol mus nuramindavo ir saugiai nuveddavo į darželį.

Iš mokyklos grįžusios dukros namuose nuolat jautė malonų medienos kvapą. Jono darbais kvepėjo ne tik dirbtuvė, bet ir kiekvienas kambarys.

Iš kairės: Jonas su pusbroliu Juozu Grigučiu

Dukra Irena atsimena, kaip tėtis valandų valandas užsidaręs dirbtuvėse, nors medienos gabale krapštė. Dažnai ten šnekučiuodavosi su netikėtai užėjusiu kaimynu ar draugu.

Jonas be galo mylėjo savo kraštą, gimtųjų vietų gamtą ir savus žmones, tačiau patiko jam tyrinėti ir naujus bei nepažįstamus kraštus. Jo neaplenkė nuo seniai girdėti pasakojimai apie svajonių šalį – Ameriką. Nusprendė ir jis savo kojomis paliesti kitą žemyną. Gavęs vizą, išskrido už Atlanto pas seserį Genutę. Jis, kaip ir dauguma pirmą kartą į JAV atskridusių žmonių, žavėjosi viskuo, kas amerikietiška. Buvo ir Kanadoje, kuri nustebino nepriekaištinga švara. Po pusmečio grįžo namo. Vėliau Jonas ne kartą vykdavo į Ameriką ne tik pabūti, bet ir padirbėti. Jo žmona Onutė pasakojo, kad vyras labai norėjo, kad bent viena jų dukra išvažiuotų į Ameriką. Linkėdamas vien tik gero savo dukroms, netyčia likimas išpildė jo norą. Užaugusios dukros nuskrido į tėtės išgirtą šalį ir pasiliko joje. Baigė mokslus, pradėjo dirbti, gavo geras pareigas darbovietėje, sukūrė šeimas, susilaukė vaikų. Vyriausioji dukra Teresė neseniai tapo močiute, o tėtis Jonas – proseneliu, bet trumpam...

priziūrėti, padėti ir saugoti taip, kaip jas mažas saugojo, bet Jonas nesutiko. Kad ir kaip mylėjo dukras ir anūkus, neįsivaizdavo savo senatvės už Seinų krašto ribų. „Čia tėvelis mylėjo žmones, o žmonės jį. Bendravo ir su lietuviais, ir su lenkais. Visi jam buvo lygūs. Gal dėl to jį visi gerbė. Namuose dažnai susitikdavo giminės, kaimynai. Linksmumo ir vaišingumo jam netrūko. Visi mėgdavo pašvesti, pasikalbėti ir, žinoma, padainuoti. Atsimenu, kaip dar būdama maža mergaitė, eidama anksti miegoti, klausydavau atsigulus dainos „Pilki keleliai dulka, pilki keleliai“... Dainuodavo tėtė, dėdė Juozas,

Stankauskų vyrai, Grigučių Selvus, Jonas, Petras, Alfonsas Gudaičių. Tegul ir dabar, danguj, tėveliui skamba lietuviškos dainos...“ – prisimini- mais dalijosi dukra Teresė. Grigučių namuose visada buvo vartojama lietuvių kalba ir kalbamos lietuviškos maldos. Neapseidavo ir be gegužinių pamaldų. Tuoj šeimą sušaukdavo bendrai maldai. Dukros nuo mažens buvo mokomos gyventi su tikėjimu, neužmiršti maldos. O su malda ėjo ir lietuviškas žodis. Teresė pasakojo, kad būtent namuose išmoko skaityti ir rašyti lietuviškai. Irena ir Janina visą gyvenimą bus dėkingos tėčiui už tai, kad liepdavo namuose kalbėti tik lietuviškai. Jonas nebuvo abejingas lietuvių kalbos pamokoms, šokių ar dainų būreliams. Jo dukros buvo ten, kur kūrėsi lietuviškumo žiburėliai.

Jonas Grigutis per dvidešimt metų giedojo Seinų bažnytniame chore, su malonumu žiūrėdavo Seinų lietuvių vaidinimų ir klausydavo koncertų „Lietuvių namuose“, skaitė Lenkijos lietuvių leidinius. „Tėtė buvo tikras savo krašto ir Lietuvos patriotas, tikras lietuvis“, – su ilgesiu tarė dukra Janina, šių metų pavasarį parvykusi iš Amerikos slaugyti sergančio tėvelio. Iki paskutinių savo gyvenimo dienų iš rankų nepaleido rožančiaus ir maldaknygės. Jonas Grigutis į dausas iškeliavo šių metų rugsėjo 14 d.

Seinų choristai

Išnykę ir nykstantys kaimai

TRUMPALIŠKIS IR GILUIŠIAI

Dabartiniuose Giluišiuose buvo du kaimai: Trumpališkis ir Giluišiai. Vokiečių okupacinė valdžia 1941 m. daugumą gyventojų iškeitė į Sovietų Sąjungos folksdoičius (vok. Volksdeutsch – etninis vokiečiai). Giluišiuose liko 2 šeimos, o Trumpališkyje – 1. Giluišiuose iš prieškarinio šeimos išliko dvi: Koliai ir Vilkeliai, o Trumpališkyje – Viganauskai. Įdomūs pakalnių pavadinimai: Lygiosios kalnas, Jonkalnis, Barsukalnis, Burduliškės kalnelis, Rusekalnis, Vilkbalė, Klevakalnis, Karūnckienė bala, Maceikalnis.

Juozas Vilčiauskas

Saulės atsisveikinimas su Trumpališkio išnykusiomis sodybomis

Juozas Vilčiauskas nuotr.

RAŠAČIAI, ŠKLĖRNA IR SKARKIŠKIAI

Skarkiškiai – nedidelis kaimas Punsco valsčiuje, Seinų apskrityje, Seinų parapijoje. Pradžioje buvo trys kaimai: Rašačiai, Šklėrna

ir Skarkiškiai (vietos žmonių vadinami Skarkiškėmis). Maždaug 1948 metais jie sujungti į vieną Skarkiškių kaimą, nes minėtuose trijuose kaimuose liko mažai gyventojų. Žmonės buvo deportuoti į Lietuvą ir

tik keletas po karo sugrįžo, o 1939 m. gyventojai mobilizuoti į Lenkijos kariuomenę. Dar po karo Rašačiuose gyveno apie 10 šeimų.

Šklėrna. Kodėl ši vietovė taip pavadinta, sunku pasakyti. Manoma, jog šis pavadinimas kilęs iš lenkiško žodžio „szkło“ (stiklas). Nei rašytiniuose šaltiniuose neaptinkama, nei žmonės neprisimena, kad čia kada nors būtų buvusi kokio stiklo gamykla ar stikliniai šiltnamiai. Dar tarpukariu ši vietovė oficialiai lenkiškai buvo užrašyta „Osada Szklarnia“. Karo metais vokiečiai, jungdami mažesnes vietas, Šklėrną prijungė prie Rašačių. Taip išnyko oficialus šios vietovės pavadinimas. Paskui kartu su Rašačiais ji prijungta prie Skarkiškių kaimo, kurio pavadinimas kilęs iš Dievetiškės dvaro pono sūnaus vardo Skarkė. Dabar šiame kaime yra 13 trobų, dauguma (per 60 proc.) gyventojų – lietuviai.

Viktorija Čerlionytė

Išnykusios Šklėrnos gamtovaizdis

Viktorijos Čerlionytės nuotr.

Vaikai neturėję tėviškės

KUN. KĘSTUTIS ŽEMAITIS

Žmogus iš savo vaikystės prisimena daugelį dalykų. Jam įstringa atmintyje svarbesni įvykiai, žmonės, dažnai neišdyla ir gilesni išgyvenimai. Pradėdamas suvokti aplinką vaikas mokosi ir žodžius. Turbūt dažnas išitaria pirmuosius žodžius – mama, namai, vėliau – tėviškė, tėvynė. O kaipgi Tėviškę suprato tie vaikai, kurie gimė toli nuo Tėvynės, kažkur Sibiro ar kitose tremties vietose? Jie buvo savotiškai nuskriausti, nes tikrosios tėvų žemės ilgai nematė, nežinojo kas yra toji šalis prie Baltijos jūros, kokios gražios ten bažnyčios, koks nuostabus ten iškeptos duonos, kurios galima valgyti iki soties, skonis. Kokia buvo jų vaikystės patirtis?

Tremtyje gimė tūkstančiai mergaičių ir berniukų: Krasnojarsko krašte, Novosibirsko, Omsko, Irkutsko, Tomsko srityse, nuo Kazachstano iki Buriatijos–Mongolijos. Tai liudija ir sovietmečio dokumentai.¹

Šiame rašinyje remiamasi tremtyje gimusių vaikų Irenos, Zitos, Liucijos ir Viktoro prisiminimais. Įdomu, kaip jie išgyveno tėvų tremtį, kurioje, žinoma, patys nedalyvavo, gyvenimą tremtyje, kaip pildėsi jų svajonė pamatyti tėvų ir senelių tėviškę. Ar tolimas Sibiro kaimelis su atšiauria gamta ir svetimais žmonėmis netapo jų tėviške?

NEPATIRTA, BET IŠGYVENTA BAISI IŠTRĖMIMO DIENA

Gimusieji tremtyje neišgyveno

1 Lietuvos kovų ir kančių istorija: Lietuvos gyventojų trėmimai 1941, 1945–1952 m. (dokumentų rinkinys). Mokslo ir enciklopedijų leidykla. Vilnius, 1994.

paties ištrėmimo proceso. Jie tik iš savo tėvų ir senelių pasakojimų vėliau sužinojo kokia tai buvo baisi nelaimė. Toji diena tremtinių atmintyje išliko visam gyvenimui. Jie prisiminė, kalbėjo, savo vaikams pasakojo apie paskutinį atsisveikinimą su namais ir begalinį gaudulį širdyje. Ar jų vaikai, gimę jau toli nuo Lietuvos, sugebės visa tai išgyventi, kaip tai išgyveno jų tėvai. Atrodo, kad taip. Jie ir užaugę, ir į Lietuvą sugrįžę išgyvens savo tėvelių patirtį: „Prasidėjo antri 1948 m. gegužės 22 d. lietuvių tautos masiniai trėmimai. Mano (Urmanavičių) šeimą tą gražų šeštadienio rytą suvarė į gyvulinius vagonus ir iš Marijampolės geležinkelio stoties ištrėmė į Krasnojarsko krašto Irkutsko srities Kostino kaimą. Tuo metu ištremta mano mama laukėsi manęs. Aš gimiau 1948 metų spalio mėnesį“², – prisimena Zita Sakavičiūtė–Muraškienė. Kitas Sibiro vaikas Irena Lekešienė tėvų išgyvenimus tarsi savus perteikia žodžiais: „Atsukime laiką į 1949 metus. Tai buvo didelių nelaimių, baimės ir lūkesčių metai. 1949 m. kovo 25 diena, tiksliau naktis. Kaimo žmonės po dienos darbų užmigo pirmu saldžiu miegu. Pasigirdo garsus beldimas į duris, pradėjo loti šunys. Beldėsi labai garsiai. Atidarius duris, į trobą suvirto bŪrys ginkluotų vyrų. Kalbėjo rusiškai. Pirmiausia paėmė visų pasus ir liepė rengtis. Pareiškė, kad esat tremiami į Sibirą. Liepė pasiimti šiltesnių rūbų ir maisto kelionei. Per ašaras nematėm nieko ir

2 Sakavičiūtė–Muraškienė Z., Tremtis vaiko akimis. Marijampolė, 2018, p. 1 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis archyvas)

nesusigaudėm kodėl, už ką...“³ Tai tremtyje gimusios Irutės prisiminimai. Liucija dar ir šiandien išgyvena savo šeimos likimą tarsi ji pati būtų dalyvavusi suėmimų ir trėmimų įvykiuose: „Mano tėvai, Ona Voveraitytė ir Juozas Galginaitis, susituokė 1945 m. pavasarį, dar aidint Antrojo pasaulinio karo šūviams. Kitų metų gegužės 18 d. juos aplankė didelis džiaugsmas – gimė pirmoji dukrelė.

Atrodė, jaunos šeimos laimei nieko netrūko. Buvo graži, saulėta rugpjūčio 11-osios sekmadienio pavakarė, kai sodybą ėmė supti rusų kareiviai. Be jokių paaiškinimų tėvelį suėmė ir išvežė į Marijampolės kalėjimą. Nuo tos valandos mano mamai gyvenimas tapo nenutrūkstančiu skausmu be vilties kada nors pamatyti savo vyrą gyvą. Visi prašymai susitikti liko be atgarsio...“⁴ Vėliau buvo ištremta ir Liucijos mama su dukryte. Šeima susitiko po penkerių metų Sibire. Ten gimė kiti vaikai.

Kiek tokių liudijimų galima surinkti? Kiek vaikų taip išgyveno savo tėvų ir senelių kančią? Manoma, kad tokių, gimusių tremtyje, buvo tūkstančiai, tūkstančiai vaikų be tėviškės – tik tėvų pasakojimai apie tolimą šalį, namus ir ypač apie tą tremties ir siaubo dieną.

OBUOLIO SKONIS

Tremties vieta buvo ten gimusių tremtinių vaikų kraštas, su kuriuo jie susipažino pirmiausia. Kraštovaizdis,

3 Lekešienė I., Vaikai be tėviškės. Šunkai, 2019, p. 1 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis archyvas).

4 Galginaitytė L., Prisiminimai. Kaunas, 2019, p. 1 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis archyvas).

žmonių bendravimo papročiai, galiausiai maistas, kuris būdavo padėtas ant stalo, gerokai skyrėsi nuo Lietuvos kasdienybės. Ten gimusieji vaikai ilgai nežinojo, ką reiškia išgerti skanaus šilto karvės pieno, atsikąsti skanios kvepiančios naminės duonos. O ką jau bekalbėti apie alyvinius obuolius, prinokusią kriaušę. Bet ir skonis, patirtis, įpročiai, aplinkos suvokimas formavosi gyvenamos aplinkos įtakojami. Tačiau jie nenustelbė nežinomos tėvų tėviškės ilgesio. Viena moteris prisimena: „Dėdukas iš vytelių nupynė man pintinėlę. Vakarais visi kalbėjo apie Lietuvą. Man tėtis pasakojo, kad, kai grįšim į Lietuvą, aš į tą pintinėlę galėsiu rinkti obuolius. Ten nei obelių, nei obuolių nebuvo, nes žiemą iššaldavo. Atvežė į parduotuvę obuolių, tai pardavė tik toms šeimoms, kurios turi vaikų. Parnešė tėtis 1 kg obuolių, kaip didžiausią stebuklą, nuplovė ir duoda man vieną. O aš atsikandau ir padėjau, sakau, čia ne bulvė ir nevalgiau“⁵. Zita Sakavičiūtė-Muraškienė irgi tremtyje gimęs vaikas. Ji rašo: „Prisimenu savo mielą, gerąją močiutę Anele, kuri išmokė mane poterėlių. Kiekvieną vakarą prieš miegą aš juos sukalbėdavau, o tada močiutė man ir vėliau gimusiam broliui Gediminui sekdamas pasaką. Ta pasaka buvo sekama apie toli likusią Tėvynę prie jūros, žydinčius sodus, darželiuose besipuikuojančias gėles, darbščius žmones ir jų dainuojamas gražias dainas. Prisimenu, kad niekaip neįsivaizdavau žydinčių sodų, nes Sibire jų ir nebuvo. Tačiau labai gerai prisimenu pirmąjį obuolio skonį. Vyskupo Vincento Brizgio brolio Antano šeima iš Lietuvos gavo siuntinį. Jame buvo įdėta ir obuolių. Brizgienė davė po obuolį man ir mano mažajam broliui. Broliukas galvojo, kad tai žaislas, jį ridinėjo, paskui suleido į obuolį dantukus ir

5 Lekešienė I., Vaikai be tėviškės. Šuns-
kai, 2019, p. 3 (rankraštis, K. Žemaičio
asmeninis archyvas).

suvalgė. Aš obuolį valgiau dvi savaites. Atsipjaudavau plonai dvi permatomas skilteles (vieną broliui) ir laikydavau burnoje tol, kol obuolio skiltelė pati ištirpdavo. Likusį obuolį suvyniodavau į sąsiuvinio lapą, paslėpdavau nuo brolio, kad ilgiau jo turėtume. Todėl labai dažnai, kai soduose noksta obuoliai, prisimenu pirmąjį obuolio skonį“⁶.

Kodėl čia tiek daug kalbama apie obuolį tarsi jis būtų svarbiausias rašinio objektas? Ne, tai tik tolimo, nematyto, bet labai artimo krašto, svajonių krašto simbolis, ten likusio tėvų ir senelių laimingo gyvenimo ir džiaugsmo simbolis.

VARGDIENIO DALIA

Tremtiniai nelengvai užsidirbdavo duoną. Ne tik vyrai, bet ir moterys, dažnai netgi vaikai turėjo dirbti sunkius darbus sudėtingomis ir lietuviams neįprastomis orų sąlygomis. Niekas nežiūrėjo ir neužjautė tų vargdienėlių. Tik patys artimieji galvojo apie savus. „Netoli Kostino kaimo tekėjo plati, gili upė Uda. Kitame Udos upės krante buvo taiga, kurioje augo pušys, maumedžiai, kedrai ir kiti augalai. Mama dirbo miškų ūkyje, sakindavo pušis, surinktus sakus kibirais (svoris sunkus) turėdavo supilti į statines, kurios stovėdavo tam tikrais atstumais. Mamos darbas buvo sunkus, vasarą alino didelis karštis, nuolat reikėjo gintis nuo maškių⁷, ne kartą viską metus teko bėgti ir nuo lokių.

Mes, tremtinių vaikai, kiekvieną šeštadienio popietę prisiskindavome lauko gėlių ir bėgdavome prie Udos upės laukti savo artimųjų, kuriuos valtimis perkeldavo iš kito upės kranto. Udos upe nuolat plaukdavo sieliai. Prisimenu, kaip su

6 Sakavičiūtė-Muraškienė Z., Tremtis
vaiko akimis. Marijampolė, 2018, p.

1 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis
archyvas).

7 Maškėmis vadinamos Sibire paplitusios musytės.

baime žiūrėdavome, kai vieni valtyse irkludavo, o kiti ilgomis storomis kartimis stumdavo sielius tolyn nuo valčių, kad jie neapverstų jų. Sekmadienį po pietų lydėdavau mamą ir išsiskirdavom savaitei laiko, nes ji gyveno taigoje trobelėje (избушка⁸) tol, kol užšaldavo Uda“⁹.

Lietuviai buvo sumanūs ir netinginiai. Jie net apleistose, bet derlingose Sibiro žemėse sugebėjo užsiauginti daržovių, gražiau susitvarkyti aplinką, vėliau netgi pasistatyti namelį, nepriekaištingai atlikti jiems paskirtus net sunkius darbus. „Baigėsi lauko darbai. Prasidėjo kiti vargai. Už gerą lietuvių darbą surentė kelias medines trobas. Jas, aišku, pastatė lietuviai. Po gero pusmečio pamatė rusai, kad tai labai darbštūs ir ištvermingi žmonės. Pradėjo žiūrėti palankiau. Susidraugavo. Artinosi Kalėdos. Buvo sunku ir liūdna. Už darbą gale metų gavom po 2 maišus kviečių. Ką daryti? Vienas nagingas žmogelis susirado du akmenis, nutašė, pasidarė gernas. Susimalė kviečius, išsivirė „zacirkos“¹⁰ miltų kukuliukų sriubą. Susirinko lietuviai į vieną trobą. Kažkas atsinešė atsiųstų plotkelių. Dalinosi po gabalėlį, pasimeldė, užsrbė „zacirkos“. Tai buvo pirmosios ašarom aplaistytos Kūčios. Žiema buvo be galo sunki. Šalta. Speigai būdavo 40–50 laipsnių šalčio. Blogiausiai, kai užeidavo pūgos. Tada susikibdavom visi į virvę ir taip iš miško pareidavom namo. Buvo atvejų, kad vieną ruselį užpustė su visu traktoriumi. Nurimus pūgai, rado sustingusių“¹¹.

Lietuviai tremtiniai buvo ne tik vieningi tarpusavyje, bet draugiški ir

8 Избушка – liet. trobelė.

9 Sakavičiūtė-Muraškienė Z., Tremtis
vaiko akimis. Marijampolė, 2018, p.

1 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis
archyvas).

10 Zacirka – (rus. зацирка), pieniška
bulvinių, kartais miltinių kukuliukų
sriuba.

11 Lekešienė I., Vaikai be tėviškės.
Šuns-
kai, 2019, p. 2 (rankraštis, K. Žema-
ičio asmeninis archyvas).

su vietiniais. Tačiau būdami darbštūs, net tremtyje sugebėjo „prisigyventi.“ Tuomet nedidelė mergaitė Irutė prisimena: „Turėjau draugę rusaitę Zinočką. Mes žaisdavome. Išmokau kalbėti rusiškai. Mama iš skudurėlių pasiūvo man lėlę, o tėtis iš medžio išdrožė arkliuką. Koks buvo džiaugsmas. Vasarą miške buvo labai daug žemuogių. Moterys eidavo uogauti. Per dieną prisirinkdavo po 2 kibirus. Džiovindavo žiemai. Labai kvapni ir gardi buvo arbata. Vieną uogavimo dieną mama su lietuvėmis išėjo uogauti. Tėtis buvo grįžęs iš eilinio „reiso“¹² (kuro vežimo). Supančiojo arklius ir paleido ganytis. Mama jam paliko ir mane. Pats atsigulė pievoje ir užmigo. Buvau gal kokių 3–4 m. Pasiėmiau botagą ir pradėjau varyti arklius. Buvau jau prakutus piemenaitė. Žinau, kad kai grįžo mama, jie susibarė, nes arkliai buvo nuvaryti į mišką, o aš patenkinta skyniau gėlytes pievoje. Maždaug po 3 bado metų lietuviai prakuto. Taip kiekvieną kapeiką. Nusipirko tėvai karvutę ir paršiuką. Nu ką, ir vėl „buožės“ turtingi. Tėtis surentė žeminę gyvuliams. Bado jau nebuvo: pienas, sūris, grietinė ir sviesto kartais pasidarydavo. Skanu! Grūdų duodavo už darbadienius. Kepėm duoną. Trobelė buvo pastatyta iš apvalių rąstų. Grindys buvo iš tokių pačių rąstų, tik perpjauti išilgai. Komfortas. Buvo didelis (vaiko akimis) pečius. Kai eidavo šerti gyvulėlius, prinešti malkų, tai mane užkeldavo ant pečiaus. Vai kaip buvo aukštai, aukštai. Tėtis padarė medines rogutes, bet, gaila, retai tekdavo pasivėžinti, nes buvo labai šalta. Vienos pramogos metu, matyt, per ilgai vėžinausi. Susirgau plaučių uždegimu. Vežė arkliais „šlajomis“ (tokios rogės be kraštų, tik pavažos ir uždėtos lentos). Aišku, mane įsupo į patalus. Vežė į Kutuliką. Apžiūrėjo daktaras ir paskyrė dėti garstyčių lapelius (oi, kaip perštėjo). Ir išrašė pusės litro butelį kažkokios rudos

12 Die Reise – vok. kelionė.

tinktūros. Buvo skani“¹³.

Tomske krašte tremtinio šeimoje gimęs Viktoras Bilotas taip pat liudija, kad lietuviai jam atrodė draugiški su vietiniais žmonėmis, tačiau sutikę savo kraštietį išgyveno ypatingą džiaugsmą. Jie buvo sumanūs, imlūs naujovėms.¹⁴

TĖVYNĖ ŽMOGAUS ŠIRDYJE

Duonos stygius ar kiauras stogas virš galvos buvo ne pats didžiausias vargas. Tremtyje gimę vaikai prisimena, kad jų tėvams labiausiai širdį maudė Tėviškės ilgesys. Šis ilgesys persidavė ir vaikams, nors jie savo tėviške įsivaizdavo atšiaurus Sibiro kaimelį be bažnyčios, be lietuviškos mokyklos, be žydinčių sodų. Visgi tėvų meilė Lietuvai persidavė kažkokiu dvasiniu būdu. Viktoras prisimena, kad jų šeimoje labiausiai apie Lietuvą kalbėjo ir jos išsiilgęs buvo jo tėvas tremtinys Petras. Kai tik būdavo galimybė, jis lankydavosi Lietuvoje, domėjosi ten vykstančiais procesais ir nors į ją nebegrįžo, buvo sukūręs šeimą Sibire, bet savo mintimis gyveno Lietuva. Jis ir jo sūnus (Viktoras) Lietuvą mylėjo kaip šviesų saulės spindulį. Netrūko namuose parsivežtų lietuviškų kalendorių, lietuvių kalbos vadovėlių, žemėlapių. Atrodė, kad visi namai alsavo tolimes, bet kartu ir taip artima Lietuva. Tai buvo tik nedidelė dalelė to, kas iš jų buvo dar vaikystėje atimta.¹⁵

Tūkstančiai kilometrų. Net upės teka ne į Vakarų, o į Rytus. Išvežti visam laikui. Tik ilgesys, maldos, lietuviškos dainos, prisiminimai. Būtent tai ir padėjo išgyventi – Tėvynės ilgesys ir viltis kada nors į ją sugrįžti. Ir vaikams toji tėvų Tėvynė tapo ir jų

13 Lekešienė I., Vaikai be tėviškės.

Šunskai, 2019, p. 2 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis archyvas).

14 Bilotas V., Национальное самосознание на примере таёжного посёлка Копаное озеро. Kاونas, 2019, p. 2 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis archyvas).

15 Bilotas V., Ten pat.

Tėvynė. Jie kartu su visa šeima jautė, išgyveno ir kartu tikėjosi – bus diena, kada svajonė išsipildys. Tokiais atvejais, kaip prisimena Liucija, daugiausia stiprybės davė tikėjimas. Tremtyje bažnyčių nebuvo. Sekmadieniais žmonės neturėjo galimybės pasipuošę, gerai nusiteikę, šnekučiuodamiesi su kaimynais eiti sekmadienio mišių, dalyvauti atlaiduose ir kitose šventėse. Tačiau kai kur tremtyje buvo kunigų. Jie pasirodydavo vėlesniais tremties metais, kai būdavo išleidžiami iš kalėjimų, bet neturėdavo teisės grįžti į Lietuvą. Tokie kunigai įsidrąsinę slapta aukodavo šv. mišias, krikštūdavo, tuokdavo, laimindavo. Žinoma tai buvo tik kai kuriose vietovėse. Daugelyje kaimų tremtiniai kunigo nematė metų metais. „Bendravimas ir malda visus suburdavo draugėn. Pasirinktame kambaryje papuošdavo altorėlį, kur esant kunigui būdavo aukojamos šv. Mišios. Balsingi lietuviai rinkdavosi į chorą, savo giesmėmis šlovindavo Dievą“¹⁶.

AR SVAJONĖS IŠSIPILDĖ?

Ar išsipildys svajonė kada nors sugrįžti į Lietuvą? Tokiomis mintimis gyvena dažnas tremtinys. Klausydami vyresniųjų kalbų, be abejo, vaikiškai svajojo ir tie, kurie jos niekadoms nebuvo matę. Juk vaikai supranta savo tėvų nuotaikas, gyvena jų nusiteikimas. Kartais atrodo, kad tas mažylis nieko dar nesuvokia arba nekreipia dėmesio, o jis viską išgyvena savo širdelėje. Taip ir tremtyje gimę vaikai, nuolat girdėdami savo tėvų ar kitų lietuvių kalbas, ilgesio dainas, jas priėmė kaip savas, asmeniškias. Lietuva visiems buvo svajonių šalis. Kokia ji buvo iš tiesų po okupacijos dešimtmečių, kolūkinės santvarkos kaime, suniekintos asmeninės nuosavybės, ateizmo ir komunizmo propagandos įsigalėjimo? Bet vis dėlto tai buvo kelionė į namus. Liucija

16 Galginaitytė L., Prisiminimai. Kاونas, 2019, p. 1 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis archyvas).

prisimena: „Kelionė į išsvajotą Lietuvą buvo varginanti ir ilga. Jaunesniajai mano sesei Onutei buvo dveji metukai, o mažajam broliukui vos keturi mėnesiai... Kaip sapną prisimenu naktį Maskvoje, kur tėvams teko su visais lagaminais ir vaikais tekinomis perbėgti į kitą geležinkelio stotį: mama neša broliuką <...>. Man, be abejo, tuo metu viskas atrodė kaip linksmas nuotykis... Traukinyje tėvų vis klausinėjau, ar čia dar ne Lietuva. Marijampolės stotyje pagaliau tėveliai pasakė: dabar jau Lietuva...“¹⁷, – prisimena Liucija.

SVAJONĖ IŠSIPILDĖ?

Sugrįžo tremtiniai ir jų vaikai į svajonių šalį. Ar čia jie rado tą „pažadėtąją žemę“? Ar tremtyje gimusiųjų vaikų įsivaizdavimas sutapo su realybe?

Sovietinė valdžia labai nepalankiai žiūrėjo į buvusius tremtinius. Sugrįžusiems reikėjo daug pastangų, kad galėtų įsitvirtinti naujo gyvenimo tikrovėje. Jie neprarado savo lietuviškos ir krikščioniškos tapatybės, nenorėjo būti naujos santvarkos pataikūnai, o tas dar labiau apsunkino gyvenimą. Ką išgyveno į niekadoms nematytą Lietuvą parvykę vaikai? Zita prisimena: „Į Lietuvą grįžome 1957 metų rugpjūčio mėnesį. Tėviškėje (Tabaraskų kaime, tuomečiame Kalvarijos r.) gyveno daug svetimų šeimų, taip pat buvo ir kultūros namai. Mano šeimai jau vietos nebuvo, kadangi namai jau nebuvo mūsų ir gerosios močiutės man sekta pasaka baigėsi. <...> Pagaliau 1958 metų pavasarį atsirado galimybė grįžti į tėviškę, nes viena šeima išsikraustė gyventi kitur. To krašto gerieji žmonės padėjo mums kuo galėjo: kas davė paršiuką, vištų, bulvių, miežių, sėklos daržams pasisodinti, o tėviškėje gyvenusi Motiejūnienės šeima pardavė mums išsimokėtinai dvejiems metams margą karvutę (vadinome ją geniu), kuri buvo mūsų pagrindinė maitintoja.

¹⁷ Ten pat.

Gausiai žydint tėviškės ir aplinkinių sodybų sodams (ką mačiau pirmą kartą), pradėjome naują gyvenimą¹⁸. Panašią istoriją išgyveno ir kitas Sibiro vaikas Irena. Ji nebuvo mačiusi Suvalkijos lygumų. Sibiro kaimelis vaikui buvo tuomet visas aprėpiamas pasaulis. Ir štai kartą ji pamato tokius laimingus tėvus, kokių dar nebuvo mačiusi. Galima vykti į Lietuvą. Net lagaminų spalva išliko atmintyje. Tik vaikui buvo gaila savo žaislų, kurie jau nebetilpo ir reikėjo palikti. Ir pati aplinka, trobelė buvo tapusi sava. Bet juk tėvų džiaugsmas ir vaiko džiaugsmas. Ji, tuomet buvusi tik kelerių metų, visgi gerai prisimena anuos įvykius: „Mirus Stalinui, rusės labai gailėjosi ir verkė. Lietuviai tyliai džiaugėsi. Svajojo, kas gal dabar išleis į Lietuvą. 1957–1958 m. pradėjo gauti leidimus. Nebuvo pas ką parvažiuoti, pas ką prisiglausti. Mamos tėviškė buvo sugriauta. Mažazemiai išsivežiojo gyvulius, nusigriovė trobesius, pasistatė sau namus. Tėčio ūkis buvo sudegintas. Pas mamos gimines nebuvo pas ką glaustis. Aneliukė, kuri per trėmimą pabėgo, vargo nė kiek ne mažiau, nei mes Sibire. Nueidavo pas vienus, nueidavo pas kitus, atėjęs vakarui liepė eiti. Visi bijojo dėl savo kailio. Bastėsi ir pas savus, ir pas svetus. Tėvo seserys gyveno savo namuose, turėjo gausias šeimas. Kam reikalingi „ubagai“ iš Sibiro. Priėmė viena bevaikė tėvelio sesuo. Davė mums, 4 žmonėms, kokių 20 m² kambarėlį.“¹⁹

Tačiau vaikai viską lengviau išgyvena, greičiau užmiršta nuoskaudas, pripranta prie naujos aplinkos. Gal taip yra dėl to, kad vaikystėje geros emocijos greičiau užgydo žaizdas. Vaikas kaip jaunas medelis lengviau

¹⁸ Sakavičiūtė-Muraškienė Z., Tremtis vaiko akimis. Marijampolė, 2018, p. 2 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis archyvas).

¹⁹ Lekešienė I., Vaikai be tėviškės. Šunskai, 2019, p. 3 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis archyvas).

suleidžia šaknis į naują žemės plotelį, prigyja. Greitai užsimiršo palikti žaislai ir draugai, nauji įspūdžiai, nors ir sunkioje kelionėje, užgožė liūdesį ir Irutei: „Vaikui daugiau nieko nereikia, svarbu tėvai šalia, o čia dar traukinys lekia. Atvykom į Maskvą. Nuėjom į didžiulę salę. <...> Atvykom į Vilnių. Tėvai apsiverkė. Nesupratau, ko jie verkia.“²⁰ Taip džiaugsmo ašaros atpirko visus nepatogumus, nuplovė sutiktas nuoskaudas.

Taip susiklostė daugelio „Sibiro vaikų“ gyvenimai. Su grauduliu paliko tarsi savo senąjį gyvenimą toli už Uralo, su jauduliu laukė dairydamiesi pro traukinio langą kada pamatys tėvų apverktą, apdainuotą, išsvajotą jų ir tuo pačiu savo nors ir nematytą Tėvynę, Tėviškę. Ir atėjo toji diena. Tik obuoliai paliktuose soduose dažnai buvo jau svetimųjų nuskinti.

IŠVADOS

Sibire ar kitose tremties vietose gimę ir augę vaikai apie Lietuvą sužinodavo iš savo artimųjų pasakojimų. Jie išgyveno patį tremties įvykį taip realiai, jog atrodo, kad tuomet kartu su tėvais ir kitais šeimos nariais patys viską patyrė. Tremties vieta, aplinka, žmonės, namai, daiktai jiems tapo savi, prie ko natūraliai prisiriša maži vaikai. Visgi artimųjų nuotaikos neleido ten gimusiems vaikams prarasti savo lietuviško tapatumo. Katalikiška savimonė vienijo bendro likimo žmones ir stiprino šeimas. Išsvajotasis sugrįžimas į tėvilių kraštą pildėsi dažnam sulaukus kelerių metų ar jau pradėjus lankyti mokyklą. Grįžusios šeimos dažnai jautė nesvetinę valdžios ir dalies gyventojų sutikimą. Tačiau vaikai, palikę savo tolimąją gimtinę už tūkstančių kilometrų, čia Lietuvoje prigijo greitai. Tėvų gimtasis kraštas jiems tapo tikrąja tėviške. Taip išsipildė svajonė.

²⁰ Lekešienė I., Vaikai be tėviškės. Šunskai, 2019, p. 2 (rankraštis, K. Žemaičio asmeninis archyvas).

Brangioji Mama, Močiute, Žmona

Kiek daug jėgos, švelnumo ir gerumo sutelpta tavo širdy,
 Kiek daug gerų darbų nudirbo tavo rankos,
 Kiek daug naktų skaičiavo tavo mintys
 Ir dejaarvo tik viena – tavo širdis.
 Tebūna tavo vardas, tavo darbas šventas,
 Tebūna tavo dienos ilgos ir džiaugsmingos,
 O laikas tekartoja: nepalūžti, nepavargti ir gyventi, gyventi!

Lapkričio 9 d. **Onutė Grigutienė** iš Punsko
 šventė garbingą 70 metų jubiliejų.
 Gražaus jubiliejaus proga karštai sveikiname
 Tave ir linkime stiprios sveikatos, kad niekada
 nepavargtum, kad būtum visuomet besišypsanti ir
 labai labai laiminga.
 Nuosirdžiai sveikina

Vyras ir vaikai su šeimomis

Tai kas, kad smilkiniai jau bąla,
 Tai kas, kad skauda ką ir būna neramu.
 Gerai, kad širdyje jaunystė nesusąla.
 Gerai, kad tu gyventi, juoktis, dirbti vis gali.
 Laiminga, kad ištiest pagalbos ranką,
 Patart, paguost, padėt gali.
 Kad tau vis dar jėgų užtenka,
 Ir nuovargio per daug dar nejauti.
 Te neužgęsta tavo laimės švyturys.
 Te nepavargsta stiprios rankos ir širdis.
 Laiminga būki visada su jauna šypsena veide.

Lapkričio 23 d. 50-ąją gimtadienį
 švenčia **Rasa Krakauskienė** iš Raistinių.
 Šia proga sveikina ir dar daug laimingų
 gyvenimo metų linki

Vyras Valdas ir sūnus Donatas

Brangink kiekvieną gyvenimo akimirką,
 nes jos negrįžta...
 Brangink kiekvieną šalia esantį,
 nes jie išeina...
 Brangink prisiminimus,
 nes jie suteikia gyvenimui pilnatvės...
 Saugok savo viltis ir svajones,
 nes jos padeda gyventi...
 Pagaliau saugok pati save,
 nes esi labai reikalinga ir svarbi.
 Būk laiminga!

70-ojo gimtadienio proga brangią
Elvyrą Moliušienę iš Vidugirių
 sveikina

Brolis Juozas su šeima

GERBIAMI PRENUMERATORIAI!

**Nebūkite abejingi –
 prenumeruokite „Aušrą“, „Suvalkietį“ ir „Aušrelę“!**

Galima atvykti į redakciją Punske arba Lenkijos lietuvių
 draugijos būstinę Seinuose ar užsiprenumeruoti pavedimu
 į banko sąskaitą (numeris pateikiamas paskutiniame žurnalo
 viršelyje) nurodant už kurį leidinį mokama.

**LIETUVIŠKŲ LEIDINIŲ 2020 M.
 PRENUMERATOS KAINOS**

Šalis	Laikotarpis	Aušra	Aušrelė	Suvalkietis
Lenkija	metai	48	12	8
	pusmetis	24	6	4
	ketvirtis	12	3	2
Užsienio šalys (nepirmenybiniu paštu)	metai	100	30	30
	pusmetis	50	15	15
	ketvirtis	25	7,5	7,5
Užsienio šalys (pirmenybiniu paštu)	metai	140	50	50
	pusmetis	70	25	25
	ketvirtis	35	12,5	12,5

Lietuvos žiniasklaida

2019-10-16–11-04

Ši kartą žurnalistams temų tikrai nereikėjo ieškoti: Gitano Nausėdos prezidentavimo šimtadienis, pagaliau, atrodo, pasibaigusi vos ne pusmetį trukusi Seimo Pirmininko Viktoro Pranckiečio „vertimo“ istorija, kitų metų biudžeto svarstymas bei gaisras Alytuje, kuris laikomas viena didžiausių ekologinių nelaimių Lietuvoje per pastaruosius dešimtmečius.

„Gitanas Nausėda ir 100 prezidentavimo dienų: įvardino didžiausią klaidą“. Taip pavadintame straipsnyje portalas lrytas.lt, remdamasis agentūra BNS, aprašė spaudos konferenciją, kurią žiniasklaidai surengė šalies vadovas: „Prezidentas tikino, kad nori pasidžiaugti, jog lūkesčiai, kuriuos puoselėjo rinkimų kampanijos metu, yra sėkmingai vykdomi. <...> Daug dėmesio prezidentas, aptardamas savo darbo šimtadienį, skyrė senjorams ir jų gerovei, kuri, jo teigimu, privalo būti gerinama. „Atkreipčiau dėmesį į vieną labai svarbią mūsų visuomenės grupę – senjorus. <...> Kartais gėda dėl to, kokias socialines garantijas Lietuvos valstybė suteikia žmonėms, kurie dalyvavo Sąjūdyje ir kūrė valstybę“, – teigė prezidentas.

G. Nausėda palietė ir jo nuo rinkimų propaguojamą „Gerovės valstybės“ temą.

Pripažindamas, jog partijos gerovės valstybės idėją supranta skirtingai, prezidentas sakė: „Gerovės valstybė neįmanoma be solidarumo jausmo. Be to, gerovė yra ne tik eurai, procentai ar kitos finansinės išraiškos, bet ir bendrabūvio jausmas“.

<...> Spaudos konferencijoje G. Nausėda išskyrė Prezidentūros atvirumo poreikį. Jis atkreipė dėmesį, kad mielai atveria Prezidentūros duris renginiams.

<...> G. Nausėda pripažino, kad

užsienio politika yra vienas svarbiausių prezidento veiklos barų. Pasak šalies vadovo, kaimyninių valstybių bendradarbiavimas – užsienio politikos prioritetas. „Vykome vizitų pirmiausia į kaimynines valstybes, negalime pagerinti vietos tarptautinėje bendrijoje, nemokant bendrauti su kaimynais“, – savo požiūrį pristatė prezidentas.

<...> Prezidentas klausė spaudos konferencijoje susirinkusių žurnalistų, kodėl šie nesiteiravo apie jo klaidas. Jis pabrėžė, kad nesilaikys klaidų nedarancio žmogaus pozicijos. Taip pat pripažino, kad jis kartu su komanda padarė klaidą, galimai neskaidriai sudarydamas inauguracijos vakarinės dalies svečių sąrašą.

Paklaustas, ar jau grąžino rinkimų skolas, jis atskleidė, kad skolos dar neapmokėtos. „Rinkimų skolų dar negrąžinau. Tai turiu padaryti iki šių metų pabaigos, rodos, iki Kalėdų. Jokių neskaidrių dalykų čia negali būti“, – paaikšino G. Nausėda.

„Po pirmųjų 100 Nausėdos dienų – skirtingi vertinimai: laukia labai svarbus lūžis“ – remdamasis ELTA agentūra, rašė portalas delfi.lt.

„Politologai teigia, kad G. Nausėda susiformavo aktyvaus ir politinio dialogo nevengiančio valstybės vadovo įvaizdį. Vis dėlto ekspertai atkreipia dėmesį, kad prezidento aktyvumas ne visada reiškė kokybišką turinį, o G. Nausėdos pasiūlyta gerovės valstybės idėja, pasak jų, yra ne iki galo išgryninta ir detalizuota. Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (VUTSPMI) direktorės doc. dr. Margaritos Šešelgytės teigimu, G. Nausėda tesi savo rinkimų kampanijos metu duotą pažadą – būti matomas tiek vidaus, tiek užsienio politikoje.

<...> Profesorius, politikos ekspertas Ramūnas Vilpišauskas, atkreipė

dėmesį į suintensyvėjusias diskusijas apie tai, ko reikia Lietuvai, siekiant gerovės valstybės. Tai, pasak jo, – G. Nausėdos indėlis. „Manau, kad (G. Nausėda. – ELTA) susikūrė aktyvaus prezidento įvaizdį ir prezidento, kuris nori skirti daug dėmesio ne tik užsienio politikos reikalams, ką įpareigoja Lietuvos Konstitucija, bet ir socialiniams, ekonominiams klausimams šalies viduje.

Suintensyvintos diskusijos apie tai, kas yra gerovės valstybė – ką ji reiškia ir kokios reikia Lietuvai. Tai iš esmės yra prezidento Nausėdos indėlis į Lietuvoje vykstančias viešas diskusijas“, – kalbėjo R. Vilpišauskas.

<...> „Eltos“ kalbinti politikai atkreipė dėmesį, kad šalies vadovo aktyvioje veikloje kartais stokoja kokybiško politinio turinio. VU TSPMI direktorės teigimu, artėjantis 2020 metų biudžeto svarstymas Seime galėtų būti gera proga G. Nausėdai parodyti tvirtą savo nuomonę. „Kaip ir daug analitikų spėjo, ir tai kol kas nepaneigta, kad gali būti daug veiklos, bet neaišku, ar bus turinio. Tai, ko gero, ir ryškėja – to turinio kol kas dar trūksta. <...> Iš vidaus politikos perspektyvos, tai, ko gero, biudžeto svarstymas bus labai svarbus lūžis, kada gali pasimatyti, ar iš tiesų yra to tvirtumo, stuburo ir norėjimo kažkokį turinį savo pasakyti, ar tik bendravimas su politikais, atvirumas ir panašiai“, – „Eltai“ teigė M. Šešelgytė.

Prieš tris savaites Alytuje, padangų perdurbimo gamykloje „Ekologistika“, užsidegė sandėlis, kuriame buvo laikoma apie 10000 (kitais duomenimis – 15000) naudotų padangų. Tokio masto gaisrai šalyje labai reti. Panašus buvo kilęs 2002 m. Trakų rajone.

Jau pirmomis gaisro dienomis nuodingų dūmų poveikį pajuto

miestas ir rajono gyvenvietės, ypač tos, į kurių pusę vėjas nešė juodus dūmus. Kaip įprasta, žmonės iš pradžių buvo raginami nepanikuoti: didelio pavojaus nėra, viskas kontroliuojama.

Tikrieji gaisro padariniai paaiškės vėliau, bet jau dabar aplinkos ministro Kęstučio Mažeikos nuomone vien žala gamtai siekia apie 5 mln. eurų. O dar teršalų poveikis žmonių sveikatai, žemės ūkiui. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba siekdama užtikrinti, kad užterštas pienas nepatektų į rinką, uždraudė supirkti pieną iš ūkių, kurie patenka į gaisro Alytuje paveiktą teritoriją ir iš rinkos nurodyta išimti 382 tonų galbūt nesaugių pieno gaminių. Specialistai perspėjo nerinkti miško gėrybių, negerti vandens iš neuždengtų šulinių.

Ši nelaimė dar kartą patvirtino tiesą: popieriuje, planuose viskas lyg ir numatyta, visi žino, ką daryti, tačiau, kai kyla realus pavojus, pasimato tikras vaizdas. Pasirodo, kad ir technikos reikiamos nėra, ir neišku, kas turi viskam vadovauti – valdžia iš Vilniaus ar miestas.

Įdomu, kad jau užgesinus gaisrą buvo pareikšta ir tokia nuomonė, jog žmonėms buvo teikiama nepagrįstai gąsdinanti, nepatikrinta informacija, o dėl to kalta ir žiniasklaida. Pastaroji, reikia pažymėti, buvo itin kritiška centrinės valdžios atžvilgiu, tuo pat metu girdama nelaimės židinyje dirbusius ugniagesius, kurie anot žiniasklaidos, dvi dienas neturėjo kvėpavimo kaukių, respiratorių, filtrų, bei Alytaus merą Nerijų Cesiulį. Tiesa, vėliau atsirado ir tokių nuomonių, kad meras pasinaudojo situacija ir taip save gražiai preklamavo.

Beje, opozicija Seime teigė, kad tik porą mėnesių dirbanti vidaus reikalų ministrė Rita Tamašunienė dėl tarnybų neveiklumo verta interpeliacijos.

Portale delfi.lt, palygindamas valdžios elgesį per 1986 m. Černobylio ir 1989 m. Jonavos avarijas bei įvykius Alytuje, Ramūnas Bogdanas straipsnyje „Gerovės valstybė: prezidentas –

Japonijoje, alytiškiai – dūmuose“ rašė: „Tas pats džiūgavimas, kad vėjas į kitą pusę, tas pats nutylėjimas, ką jis neša, tas pats aukščiausios valdžios abejingumas dėl žmonių sveikatos.

Prezidentas Gitanas Nausėda su žmona keturias paras vieši Japonijoje, kur į simbolinį sostą sėda naujas imperatorius. Vizito netrumpina, ir net per dešimt dienų nuo gaisro pradžios neranda laiko apsilankyti Alytuje.

Aišku, jis nėra gaisrininkas, bet JAV prezidentai irgi nėra gelbėtojai. Nors jų pareigos daug sudėtingesnės negu Lietuvos vadovo, jie randa laiko nusukti kelis tūkstančius mylių pas uraganą išgyvenusius Floridos gyventojus ar apsilankyti degančiuose Kalifornijos miškuose.

O čia – vos šimtas kilometrų nuo Vilniaus. Mažiau nei valanda Prezidento kortežui. Tačiau aukščiausios valdžios sąmonėje iki Alytaus yra neįveikiami šviesmečiai. Ten dabar gyvena nebe neapsisprendę rinkėjai, o reitingus aukštyn pumpuojantys gerbėjai. Jie jau paruošti remti prezidentą, o save tegul patys ramsto.

<...> Pirmoji avarijos Alytuje fazė baigėsi, patvirtinusi, kad širdimi į žmonių nelaimes Vilniuje sėdinti valdžia nereaguoja. O kokiu organu reaguosi, jei atjautos styga seniai nutrūko, besiropščiant į valdžios viršukalnes?

Šito gaisro dūmai abejingiems politikams nepraeis be pėdsakų. Įvykusi nelaimė pasieks jų rezervatą per rinkimus, – rašė autorius.

*Tyliai kaip žvakės užgęsta žmonės,
Dovanoję gyvybę, šviesą ir meilę...*

Dėl a. a. **Jono Liaukevičiaus** mirties nuoširdžius užuojautos ir paguodos žodžius sūnui Juozui Liaukevičiui bei jo artimiesiems skiria

Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos bendruomenė

Kiekviena auka – tai dovanojimas savęs.

Mūsų bičiuliai iš Marijampolės Irena ir Jeronimas Šalčiūnai iš savo kuklios pensijos remia mūsų krašto lietuviškas institucijas, nuolat skaito „Aušrą“, domisi mūsų, lietuvių, gyvenimu.

Gerb. Irena ir Jeronimai,

Nuoširdžiai dėkojame Jums už skiriamą paramą. Linkime Jums stiprybės, sveikatos ir Dievo palaimos!

***„Aušros“ redakcija
Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykla***

Gerbiame Irena ir Jeronimai Šalčiūnai,

Jūsų širdys visad atviros kiekvienam, jos skleidžia meilės ir gerumo žiedus, kuriais nenuilstamai dalijatės ir su mumis. Nuoširdžiai dėkojame Jums už finansinę paramą, už audinyje išaustus Lietuvos himno žodžius ir Jūsų kūrybos eiles.

Punsko Kovo 11-osios licejaus bendruomenė